

Yeni traş şekliniz

Tümüyle benzersiz Permatik. Bıçağı makinesi iç içe...
Eli çabuk... Bıçak tak-çıkarmaları yok.
Traş... mükemmel. Traş etmiyor okşuyor sanki.
Fiyatı... sudan ucuz. Yalnız 2,5 lira.
Uzun ömürlü... En az on kez kullanılıyor.
Zahmetsiz... İş bitince atılıyor. Hepten.
Denediyseniz, biliyorsunuz...

İşte budur

Permatik

YALNIZ
2,50
LİRA

Permatik
YENİ TRAS SEKİ

PERMA-SHARP ÇELİK SANAYİ A.Ş.

(Grafika & Maya : 2151 — 112)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EKİM 1977

İÇİNDEKİLER :

Halk Hikâyelerinde ve Şiirlerinde Kızlar . . . . . Murat URAZ
Unutulan Sanatlar : Malatya'da Palancılık . . . . . Ahmet ŞENTÜRK
Kıbrıs Türk Folkloru'nun Kökenleri . . . . . İter VEZİROĞLU
Kaybettiğimiz Arseven'in Halk Müziği Anketine Cevapları . . . . . T.F.A.
Kitaplar Arasında : «Türk Halk Edebiyatı» —3— (Son) Hikmet DİZDAROĞLU
Erzurum Folkloru : Çaynâme (Şi'irle) . . . . . İhsan Coşkun ATILCAN
C.I.O.F.F.'un 1977 Kongresi İstanbul'da Yapıldı . . . . . İhsan HİNÇER
Bir Varmış, Bir Yokmuş : «Akı Kutusu Keloğlan» . . . . . Eflâton Cem GÜNEY
Bir Eleştirinin Eleştirisi . . . . . Cahit ÖZTELLİ
Gemerek Türküleri —VII— (Son) . . . . . Mehmet Güner DEMİRAY
Deyimlerimizin Hikâyeleri : Şeytana Uymak . . . . . Dr. Nevzat GÖZAYDIN

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 339

KURUŞ: 500

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

800'den fazla şube ile
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde.

T.C. ZIRAAT BANKASI

(Basın : 60177/A. 20190 - 113)

**EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA**

AKBANK

(Folklor : 114)

**ANADOLU
BANKASI**

SİZİN ESİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 115)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ
KURUCUSU VE SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. : 339

EKİM 1977

YIL : 29 — CİLT : 17

HALK HİKÂYELERİNDE VE ŞİRLERİNDE KIZLAR

Yazan : Murat URAZ

Türk kıızı; karakterinin sağlamlığı, kalbinin temizliği, sabrı, fedakârlığı ve güzelliği ile yalnız Türkiye'de değil, bütün toplumlar arasında da övünmeğe değer bir yer almış bulunmaktadır.

Dünya edebiyatında olduğu gibi, Türk aydın ve halk edebiyatından da kızlar çıkarıldığı zaman, onların kapladığı âlem koskoca bir çöle döner.

Türk kızlarının en iyi nitelikleri; eskiye göre aydınlar edebiyatından daha çok ve daha normal olarak halk edebiyatında belirtilmektedir.

Aydın toplumun, Divan Edebiyatı denilen Tanzimat öncesi edebiyatında; «Kaş yapayım derken göz çıkarma» gibi, güzelleştirme istenirken kızların çirkin ve acayip durumlara konulduğu çok olurdu.

Onların şiirlerindeki benzetmelere göre; ağzın yerine hokka; yanakların yerine gül ya da elma, gözlerin yerine bâdem, kaşların yerine yay, dudakların yerine kiraz konularak bir çehre resmi yapılırdı. Ona bakılırsa insan gülmekten kendini alamazdı.

Ama bu arada kızların iyi yönlerini gösteren şiirler varsa da pek azdır.

Kızların Halk Edebiyatındaki yerine gelince, halkın hikâyeleri, şiirleri, türküleri ve mânileri hep kızlarla doludur. Türk kızlarının bütün iyi nitelikleri bunlarda daha net olarak belirtilir.

Onların karakterleri, sabırları, sevdiğilerine bağlılıkları, özlemleri, tâlihsizlikleri ve gurbet acıları hep bunlarda görülür. Birkâç mâni :

Yaşmağımca gül oya
Gülmedim doğa doğa.
Yar yolunu beklerim,
Günleri saya saya.

Su akıyor karıma,
Su neylesin ya mı şa?
Mevîâm sabırlar versin
Yârinden ayrılmışa.

Sandığımın kilidi,
Üstünü toz bürüdü.
Yârim burdan gideli
Hayif, ömrüm çürüdü.

Bu parçalar Türk kızlarının ağızından döküldüğü gibi, aşağıdaki uzun hava ya da mayanın daha ilk parçasında da, yeni gelin olmuş bir kızın; hemen askerliğe çağrılan kocasının, gideceği günün sabahı atını hazırlarken onun ve genç karısının acıları görülmektedir:

Sabahtan kalktım ki güneş parlıyor.
Ağam atın terkisini bağlıyor.
Eğildim ki usul usul ağlıyor.

Tez gel ağam tez gel, yed' yıl oldu.
Diktiğim ağaçlar meyvayla doldu.

İşte yedi yılın bitmez, tükenmez acılarını gösteren bu parçada; genç kadın bekliyor ve «Tez gel ağam!» diyor.

Şu parçalar da Türk kızının sevdiğine bağ-

İliğini ve duyduğu özlemi gösterir:

Siyahtır ebrum benim

Ne çoktur sabrım benim?

Ölüm var ayrılık yok,

Böyledir kavlim benim

Çekmecemi çekemem,

Tülden gömlek biçemem,

Padişah tahttan inse;

Ben yarımdan geçemem.

Dere akıyor dere,

Nere gidersin nere?

Dere al götür beni,

Yârin olduğu yere.

Dam üstünde lâleyim,

Yeğ vurur pervaneyim,

Yârim gurbete gitmiş,

Derdimden divaneyim.

Sabah açıla yârim,

Atın kamçıla yârim.

Bir parmak kâğıt yolla,

Gözüm açıla yârim.

İçlerinde tâlihşizleri de vardır:

Mâvi fiştân, mor yelek,

Elendim elek elek.

Yar demedim, gülmedim,

Kör olsun kahbe felek.

Diyerek içinden yananlar da olurdu.

Şimdi; böyle içli ve sabırlı Türk kızlarının çıktıkları elvermiyormuş gibi, bütün engelleri yıkarak evlendikten sonra bir de çok zaman kaynana derdi çekerlerdi. Melek gibi de olsalar; gelinlerini beğenmeyen «Kızdır, kızmıştır, evimize sızmıştır» ve «Evime sıçan geldi, sırrımı açan geldi», gibi sözler söyleyen kaynakalar vardı. Ama bunlar arasında değer bilenler de yok değildi: «Kızdır, nazdır, bin altın azdır» ve «Gelin geldi, mutlu geldi, evimize kutlu geldi», diyenler de olurdu.

Bu gibi kaynana dırıltılarına daha çok eskiden verleşmiş «Beşik kertmesi», «Babalar arasında söz kesmeler» gibi gelenekler yol açardı. Büyümüş, akli başına gelmiş kız ve erkek gençlere; durumlarını daha önceden anlayarak ona göre iş yapmaları hakkı verilmezdi. Evlin içinde bile bir iş yapmak isteseler; büyüklere bir, onun hatası varsa bile hoş görüp düzeltmekleri yerde: «Brak bırak! Senin işin değil, sen at oluncaya kadar ben mat olurum», diyerek utandırır ve cesâretini kırarlardı.

★

Hikâyelerdeki «Pir vergisi Bâdeli Âşık» olan kız ve erkeklerle gelince: Pir elinden ya da «Üç-

ler, Yediler» elinden bâde içmiş erkek âşık şairlerin hemen hepsi fakir insanlardı. Pir onlara bâde içirerek (Denk olmanın tam tersine) büyüklerin ve beylerin kızlarına âşık ederlerdi. Bundan sonra erkek âşık, sevgilisini aramaya çıkar, bulmak için de «yoluna baş kordu».

Ama bu bâdeyi veren pir, onu hangi beyin kızına âşık etmişse, o kıza da bu bâdeden içerir, erkeğe âşık eder, o da gelecek sevgilisinin yolunu beklerdi. Böylece sevdalanan kız derdini anasına ve babasına hiç söyleyemez ve korkardı. Onun beraberinde her zaman «sırdası» bir kız bulunurdu ki buna «Sır Tayası» derlerdi. Bey kıızı bütün acılarını ve içini ona döker, ona inandır ve onunla dertleşirdi. Bundan sonra ikisi de bir gün olur gelecek âşıkın yolunu beklerlerdi.

Bey kıızı, bir gün olur da sevgilisi olan âşık gelirse, onu görünce dayanamaz, gözleri kararır, başı döner. O zaman Sır Tayasına: «Aman Taya! Can sana kurban, bana bir çâre!» der. Sır Tayası ona kokular koklatır, teselliler verir.

Kızın babasının konağında başka kızlar da bulunurdu. Bunlar Beyin kızına yakın görünmek isterler, ama bu «Vesvâsülhannas» olan kızlar arkadan «Fitne ve fesat» çıkarırlar, Bey kızını ve Sır tayasını kızkanırlardı. O kadar ki Bey kıızı ile âşıkının buluşmasına da engel olmaya çalışırlardı. Ama bu, çok tehlikeli bir işti. Duyulursa yolları ölüme kadar giderdi.

★

Türk kızları alçak gönüllüdürler. Ancak içlerinde az da olsa kendini beğenenler, ya da başka kızları kıskananlar da olurdu. Bunlardan da bir iki örnek vermek yersiz sayılmaz:

Altın yüzük taşıyım,

Ben kızların başıyım,

Bana baha biçilmez,

Ben cevâhir taşıyım.

Karanfilim, ez beni,

Al tülbentten süz beni

Ben fındık altunuyum;

Gerdanlara diz beni.

Kızların karşısında kimi zamanlarda çapkın delikanlılar da olurdu. Bunların da en çok şikâyetleri kızların analarından idi. Şöyle:

Dağlarda olur aluç,

Su içtim avuç avuç.

Dün gece anasından,

Yedim tersine pabuç.

Evin önü yeşil çağ,

Etrafı gül, yanı bağ,

Seni görmeğe geldim,

Hortlak ninen hâlâ sağ.

Halk arasındaki bâdeli âşık şairler; sevdiklerinin derdinden «deli divâne olurlar» ve «içlerine kor düşmüş gibi yanarlardı».

Hicran pazarında gam alıp sattık,

diyen halk şairi; şüphe yok ki ömrü boyunca sevdiği kızdan ayrı kaldığı için böyle yakınmıştır.

★

Kızların çok süslenmeleri ayıp sayılırdı. Genç kadın olduktan sonra, her çeşit takıları tatar, yüzüne makyaj yapar, en güzel kumaşlardan ve çeşitli biçimde elbiseler (hâli vakti yerinde ise) giyinebilirdi. İsterlerse ellerine kına da yakabilirdi.

Genç kızların saçlarına çok önem vermesi gerekirdi. Uzun ve çok örgülü saçlar sevilir, dilden dile dolardı. Bunlar için «Saçı uzun, aklı kısa» sözünü söylemek insafsızlık olurdu. Seksen örgülü, yüz örgülü saçlara baha biçilemezdi. Saçların ucunda örülmeyerek bırakılmış saçlara «saçak» derlerdi, uclarına altın da takarlardı.

En sevilen saç; siyah ve koyu kestâne idi. Sarı saç sevenler de yok değildi. Sarı saçlar üzerine söylenmiş şöyle parçalar vardır:

Eğlen dilber eğlen haber sorayım,

Hangi dağın maralsın Sarı kız?

Kul olayım kulluğunda durayım,

Bir kez benim ile dolan Sarı kız.

**

Sarı kızın ayağında yemeni,

Yaz gelende çığır çayır çimeni.

Aman aman Sarı kız!

Kadan alım Sarı kız!

Sarı kız dediğin bir ince kıdır,

Sırtına geydiği Bazırgan bezdir.

Aman aman Sarı kız!

Kadan züm Sarı Kız.

Kızlar; genç kadın olduktan sonra zülfülere, kâküllere ve perçemlere daha çok önem verirdi.

Zülfülere; Çetrik, tenem, örgülü, uzun, kussa, halka, burma ve top gibi adlar verilirdi. Zülfelerin verdiği kimi anlamlar da olurdu: Zülfe tarak vermek; âşıkâ sitem etmek, zülfe anber kokusu sürmek âşıkın gönülünü almak demektir.

Kâküller de yine biçimlerine göre; kısa, uzun, yan ve tura kâkül adlarını alırdı. Âşık Nâdî sevdiği güzelin kâkülü için şöyle demişti:

Kâküllerin hep bir yana,

Dağılmasın düzerek gel!

Tura tura olmuş kâkül,

Mah gerdana dökerek gel!

Perçemlerin de; Tel perçem, top perçem gibi adları vardır.

Halk hikâyelerinde; özellikle âşık olan ya da savaşa giren kahraman kadınlar ve kızlar için şöyle sözler de geçirdi:

«Yetmiş dört örük yâsemim saçından bir örüğünü saz edip çaldı, bakalım ne söyledi»:

«Saçlarını sardı, göbeğinde toplayup düğümledi. Kılıç elde, yatağan daldı, savaşa atıldı».

«Perçeminden yedi tânesini koparıp sevgilisine verdi ve dara düştükçe bunlardan birini ateşe atmasını söyledi».

«Aslı, Kerem'in yanan vücudunun küllerini, saçlarını süpürke edip topladı. Ama o sırada küller arasında kalmış bir kıvılcım Aslı'nın saçlarını tutuşturdu. O da yanarak kül oldu ve Cennet'te buluştular (1)».

Hikâyelerde ve şiirlerde genç kızlar ve güzeller için yapılan benzetmelerden bir kaçışa şiddetlidir. Bunlardan kimisi Divan Edebiyatında da geçer:

GÖZ: Nergis, haremî.

Kaşları hilâldir, gözler haramî.

KAŞ: Kazan kulpu, hançer, kudret kalemi, yay, hilâl, samur.

Kudretten çekilmiş kâlem kaşları.

Kaşları var bir gerilmiş yay gibi.

Gül çehresi yeni doğmuş ay gibi.

KIRPIK: Kanca, hançer, ok, kılıç, tabanca.

(1) Kerem, Aslı'sını ararken, yol kenarında gülüşüp oynayan kızlara şöyle seslendi:

Sakin incinmeyin nazlı bacılar,

Kenardan geçeyim, yol sizin olsun.

Yüreğimde çoktur gamlar, acılar,

Agular yutayım, bal sizin olsun.

Geldim ise durmam yine giderim.

Çekip aşkın katarını yederim,

Yangınlıyım, bir su içer giderim.

Bir su ver içeyim, göl sizin olsun.

Mey içip mest' oldum, istemem meze,

Yâri bulsam gerek ben geze geze,

Benim bir gülüm var goncadan taze

Bu yerlerde biten gül sizin olsun.

Kerem eder; hem deliyim hem uslu,

Yüreğim yârelli, ciğerim paslı,

Aslı'mdan ayrıldım, yaşlıyım yaşlı,

Karalar giyeyim, al sizin olsun.

Kirpiği tabancalıdır, sineme çakmadadır.
YÜZ, ZÜLÜF, GÖZ, KÂKÜL: Gül, sümbül,
nergis reyhan.

Bu dört nesneyi benzettim senin âlä
cemaline;

Biri güldür (yüz), biri sümbül (Zülûf),
Biri nergis (göz), biri reyhan (kâkül).

SAÇ: Sümbül.

YANAK: Nar tânesi.

Şında bir dilbere gönül düşürdüm,

Yanakları benzer nar tânesine.

AĞIZ: Yüksük, Hokka.

DIŞ: İnci.

Huri'dir mislin, Me'ek'tir neslin,
Dişi inci, dudakları bal güzel.

BOYUN: Katmer gül, Kâfur.

Gerdeni kâfurdur, lebleri âb-ı Zîlâl,

Gözleri âhü misâli, kaşları olmuş hilâl.

GÖĞÜS: Hünkâr yaylası, Zenzem pınarı,
gül otağı, menekşe bahçesi, bal pâlûzesi, Bağdat
kalkanı.

Bir gül kerem etseñ hüsün bağından,
Hem koynun içinden gül otağından.

**

Göğsü Bağdat kalkanıdır, ok yaya olmuş
nişan.

TEN: Sırma gümüşü.

Aklım perişandır, gönlüm serseri,
Sırma gümüşüne benzer her yeri.

BEL: Bal yemez topu.

Beli Balyemez topudur, teni muhkem
b'r kale.

BEN: Kara büber, İngiliz barutu, yıldız.

İngiliz barutu benler, sinemi yakmadadır.
Hal-ı Hindü'ler dizilmiş gökteki yıldız
gibi.

TIRNAK: Sedef, Acem kılıcı.

Tırnağı seyfi Acem'dir kanımı
saçmadadır.

PARMAK: Altın kalem.

Parmağı altın kalemdir, dâim işler
kârını.

TOPUK: Sabun kalıbı, yumurta.

ENDAM: Tuba kazı, Karaman hõgeçi; (iki
yaşındaki Karaman koyunu.), elif, selvi, fidan.

Ey elif kametli dîrber, ey melek simalı
yar!

Güzelsin yoktur; menindin, mislin,

Boyu selvi, yanakları al güzel.

Boyu selvi, yanakları al güzel.

GENÇ KIZ: Yeni doğmuş ay.

YETİŞKİN KIZ: Bedirlenmiş ay.

GENEL DURUM: Yüzük taşı, yayla çiçeği,
cevâhir taşı, fındık altını, fındık kurdu, nur topu,
maral, âhü, ceylan, tuti, kumru, şahin.

Bölük bölük olmuş huri kızları,

Hiç birisi Gülzar'a benzemez.

Kimi kumru, kimi tuti, kimisi şahin.

Hiç birisi Gülizâr'a benzemez.

Son olarak; kızlar için söylenmiş şiirlerden
iki parça: Trabzon ve yöresinde söylenen köy
türkülerinden (oğlanla kız arasında):

Bir atışma

Oğlan — Gâvurun kızcağızı!

Sana deyirum sana.

Koynundaki memenin,

Birini versen bana.

Kız — Duman dere yukarı,

Kılavuzdur kılavuz.

Birini versem sana,

Biri kalur yalaguz (yalınız).

Oğlan — Ayağundaki paşuç,

Kılıserdir, kılıser (Gılaşe),

Haçan ayıramazsun;

İkisini bile ver.

Kız — Sevdaluk eden adam,

Acaba yorulur mu?

İkisini de versem;

Memersiz kız olur mu?

Oğlan — Gidip te bakacağım,

Şu yaylanın dağımı.

Memeni vermez isen,

Bâri ver yanağünü.

Kız — Yaylanın çimeninde,

Seni ararım seni,

Yanağımı verirsem;

Kimseler almaz beni.

Oğlan — Aha ben gideceğim,

Daha ne dieceksun?

Benden başka domuz yar;

Koca begeneceksun?

Kız — Oy benum kuzucağım,

Dere yukarı gelsun,

Haçan sen gideceksun;

Mevlâ selâmet versun.

**

Bu da karşılıklı:

DEDİM, DEDİ (1)

Bilmem sarhoş mudur? uykudan kalkmış,
Dedim: mahmur musun? söyledi: yok, yok.
Ak ellere kızıl kınalar yakmış,

Malatya'da Maddî Folklor Araştırmaları:

UNUTULAN SANATLAR : PALANCIKLIK

Yazan : Ahmet ŞENTÜRK

Günümüzde sayıları gittikçe azalan yük hayvanlarını, şehirlerde besleyen kalmadığından, katır, beygir ve eşeği ancak köylerde görmek mümkün olabiliyor. Otuz, kırk yıl öncesi, yüzlerce palancı ve semercinin aralıksız çalıştığı Malatya'da sadece bir palancı faaliyetini sürdürmektedir. İlçelerdeki durum da bundan pek farklı sayılmaz. Bu sanatı öğrenmek için hevesliler ortaya çıkmadığına göre palancılık mesleğinin önümüzdeki birkaç yıl içinde tüm olarak unutulacağı kaçınılmaz bir sonuçtur. Bunda makineleşmenin büyük etkisi olmuştur. Nitekim, büyük şehirlerimizde ve Batı Anadolu şehirlerinde sanatını yürüten bir palancının bulunduğu sanmıyoruz.

Yüz hayvanlarının bir çeşit elbisesi sayılan palan ve semerin, yükün bağlanmasında ve hayvanın yükü kolaylıkla taşımada büyük rolü vardır. Palan ve semer ayrıca, binerlerin hayvanın sırtında rahatlıkla durmalarını sağlar.

Palan ve semer aynı anlamda oldukları halde yapıları ayrıdır. Eyer ise yalnız binek için kullanılır.

PALAN YAPILMASI

Bir metre keçe alınır. Bunun üzerine telisten astar çekilir. Batakıklarda yetişen boylu,

Dedim, bayram mıdır? söyledi: yok, yok.

Dedim: bu sitemler? dedi: sözümdür.

Dedim bu cefalar? dedi: nazımdır.

Dedim: bedirlenmiş? dedi: yüzümdür.

Dedim: gel öpeyim, söyledi: yok, yok.

Dedim: o nur mudur? dedi: aynımdır!

Dedim: o kâfur mu? dedi: boynumdur.

Dedim: o turunçlar? dedi: koynumdur.

Dedim: ver sineme, söyledi: yok, yok.

Dedim: selvi nedir? dedi: dalımdır.

Dedim: yanağında? dedi: gülümdür.

Dedim ki Masumî? dedi: kulumdur.

Dedim: âzar eyle! söyledi: yok, yok.

(1) Fuzulî; (1495-1556) XV. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan şair Habibi'nin ünlü bir «Dedim-Dedi» müessesine benzer «nazire» yazdığı gibi, halk şairlerinden de: Garip Hasan, Garip, Âşık Ömer, Erzurum'lu Emrah ve Masumî birbirine benzeyen karşılıklı «Dedim-Dedi» yolunda koşmalar düzmüşlerdir.

yuvarlak ve adına «Semer Otu (Palan Otu)» denilen, kurutulmuşu elastiki bir bitkiye sıra gelir. Otuz, otuzbeş deste semer otu telisin üzerine yanyana konur. Semer otunun üzerine iki kat palas (1) gerilir. Birkaç deste semer otu daha eklenerek balık sırtı yapılır. Palanın ön kısmına kaş bağlanır. Kaş, semer otunun iri bir balık haline getirildikten sonra palanın ön kısmına yerleştirilmesiyle meydana gelir. Daha sonra palasın ikinci katı yanyana yapılır. Çuvaldızla palanın otsuz kısımları köpünür (2). Bundan sonra, iki kenara ikişer, bir ön tarafa ve bir arka tarafa olmak üzere kil ipinden dört bazı (3) yapılır.

Palanın yapılması bitince hayvanın üzerine konur. Karın altı kolan ile bağlanır. Arkaya kayış takılır. Kayışa dikey olarak çuldan yapılmış bir aşırma geçirilir. Buna da terki bağı takılır. Normal bir palanın boyu bir metre ile yüzirmibeş santim arasında değişir. Eni elli santim ile seksen santim arasındadır.

PALAN İÇİN KULLANILAN ARAÇLAR

Büyük boyda bir palancı makası, çuval, telis ve keçe kesimi işlerinde kullanılır. Zom denilen ve kaş bağlamada kullanılan, küt uçlu, otuz, kırk santim uzunlukta arka tarafı kıvrık bir demir parçası ilginç yapıyla bir palancının muhtaç olduğu araçlardandır. Elli santim uzunlukta ot kesme bıçağı, bir metre boyunda, ucu hafif çatal, arka kısmı yuvarlak ot sürme demirinin şişkin duran yanlarına vurmak için tahta bir tokmak, içerisine kil doldurulmuş ve yağ konulmuş bir boynuz (genellikle geşik boynuzu), kullanılmadığı sürece bu yağlı boynuzun içinde tutulan bir çuvaldız, palancılar için gerekli araçlardır. Ayrıca palanın köpünmesi için kefene denilen bir araç daha kullanılır. Bu madeni araç bir kurbağa biçiminde yapılmıştır. Kefenenin iki yanındaki kayış bileğe geçirilir. Çuvaldızın ucu palana yerleştirilince kefenenin oyuk kısmıyla hızla bastırılır. Böylece çuvaldız ele batmaz.

Bilindiği gibi semer, palandan biraz dar ve

Palas : Kil ipinden yapılan bir çeşit kilim.
Köpüme : Geniş aralıklı dikiş.

Bazı : İşaret parmağı kalınlığında kulp

KIBRIS TÜRK FOLKLORU'NUN KÖKENLERİ

Yazan : İter VEZİROĞLU

Kıbrıs jeolojik devirlerde İskenderun Körfezi'ne bitişik bir yarımada iken, doğal çökmeler neticesinde Anadolu'dan kopmuş ve bir ada haline gelmişti.

Bu nedendir ki, Kıbrıs'ın Anadolu ile olan ilişkisi jeolojik devirlere dayanıyor diyoruz.

Anadolu'da ve Kıbrıs'ta yapılan kazılarda ele geçen eserlerdeki benzerlik de, bu ilişkinin çok eskkiye dayanan bir kökeni olduğunu gösteriyor.

TÜRK İDARESİNDE DURUM

(1570 - 1878)

Nihayet 1570'de adanın Türkler tarafından fethiyle de bu ilişki gerçek anlamda bir bütünleşmeye ulaşmıştı.

Bugün Taşeli-Çukurova folkloru ile Kıbrıs Türk folkloru arasındaki benzerlik, kökeni jeolojik devirlere dayanan ilişkisi yanında adanın fethinden sonra özellikle Taşeli-Çukurova gibi bölgelerden binlerce soydaşımızın Kıbrıs'a götürülerek yerleştirilmeleri ve bunların örf, âdet, gelenek, kültür ve el sanatlarını nesilden nesile aktararak bugüne ulaştırmalarına dayanıyor.

1570'den sonra Alanya, Tarsus, İçel sancakları da Kıbrıs'ta kurulan beylerbeyliğe bağlanmıştı. Böylece adanın idari ve adli teşkilâtı da bu bölgelerin teşkilâtına benzetilmişti.

İNGİLİZ YÖNETİMİNDE DURUM

(1878 - 1960)

Türk idaresi zamanında TAŞELİ-ÇUKUROVA bölgelerinden de Kıbrıs'a yerleştirilen halkın katkıları ile gelişen Türk folkloru, İngiliz devrinde yokedilmeğe, İngiliz kültürünün ve geleneklerinin aşılmasına çalışılmıştır.

Örneğin İngilizler 1878'de adaya geldikten sonra, Türk ulusal oyunlarının oynanmasına, Türk bayrağının asılmasına, İstiklâl Marşının söylenmesine engel olmuşlar, derslerin İngiliz lisanında yapılması zorunlu hale getirilmişti.

kısa fakat daha yüksektir. Semer genellikle fazla yük taşıyan katırlara vurulur. Semere kırk, elli adet semer otu konur. Sonra köpünür. Birisi öne, diğeri arkaya olmak üzere gürgen veya çınar ağacından yapılmış, hafif eğimli iki kaş takılır. Kurutulmuş bir dana derisi alınır. Deri alttaki telise sıyrımla (4) dikilir. Hayvanın sırtına gelecek kısma keçe geçirilir.

Sırım : Deri kaytan.

Bunun yanında Türk büyüklerinin ismini taşıyan sokak isimleri değiştirilmiş, ulusal günlerin kutlanması yasaklanmıştı. Okullarda Türk tarihi yerine İngiliz tarihi okutulur, İngilizlerin ulusal günleri kutlatılır, İngiliz kral ve kraliçesi marşları söylenirdi. Türkiye haritası kullanılmamasına, Türk büyüklerinden söz edilmesine asla müsaade edilmezdi.

Ne ki tüm bu uğraşlara rağmen ada Türklerini kendi folklorundan kendi benliğinden uzaklaştıramamışlardır.

KIBRIS CUMHURİYET DÖNEMİ

(1960 - 1974)

İngilizlerin 1960 yılında adadan ayrılması ile Kıbrıs'ta kurulan ve Türk-Rum ortaklığına dayanan Cumhuriyet idaresi, Rumların 1963 yılı sonunda ada Türklerine saldırıları ile çabucak yıkılmış ve Türkler 20 Temmuz 1974'e kadar bir direnişe mecbur bırakılmışlardır.

Bu dönem içinde Rumlar, Türklerle ait el sanatlarını, halk oyunlarını ve bazı geleneklerini aşırarak Yunanlaştırmağa çalışmışlardır.

Örneğin bize atalarımızdan kalan dokumacılık ve dericilik gibi el sanatlarını bizden aşırarak dış dünyaya kendilerinin malı olarak takdim ettiler.

Halk oyunlarımızdan Konya'lı, Dolama ve Çiftetelli'yi kendilerine aktararak, televizyon filmlerine aldılar ve bunları Rum oyunları diye yabancı ülkelere sattılar.

Türklerin eski düğünlerde yaptığı yastık koşularını kabullendiler. Gelin evini gezme âdetleri yokken, şimdi bunu da yapmaya başladılar.

TÜRK BARIŞ HAREKATI DÖNEMİ

(20 Temmuz 1974)

Kıbrıs Türkleri uzun süren bir ayrılıktan sonra, Türk Barış Harekatiyle, Anavatanla yeniden bir bütünleşmeye ulaşmış bulunuyor. Folkloruyla, diliyle, diniyle, kültürüyle.

Diyebilirim ki Türk Barış Harekati artık kesin olarak Kıbrıs'ı Anadolu'nun ayrılmaz bir parçası haline getirmişti.

FOLKLOR BENZERLİĞİ

Kıbrıs Türk Folkloru ve Anadolu Akdeniz sahil kesimi folkloru incelenirse görülür ki manilerde, türkülerde, düğün âdetlerinde önemli benzerlikler vardır.

Özellikle SİLİFKE - MERSİN - ANAMUR -

VEYSEL ARSEVEN'İN HALK MÜZİĞİ ANKETİNE CEVAPLARI

Yazan : Veyssel ARSEVEN

Değerli müzik bilgilerimizden, özellikle Halk Musikisi'ne büyük emeği geçen Veyssel Arseven'i, evvelki ay kaybettik. Bu üzücü haberi, 10.8.1977 günlü Milliyet Gazetesi'nde çıkan ilanlardan öğrenmiş bulunuyoruz.

16 Eylül 1919'da Basarabya'nın Kukul İlbin, Baruçi köyünde doğan Arseven, Gagauz (Kökoğuz - Gözoğuz) Türklerinden olup 1939 yılında İstanbul'a gelerek Öğretmen Okulunda okumuş, burayı bitirdikten sonra da Ankara'ya giderek 1943 de Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü'ne girmiş, 1946 da bitirmiştir.

Hayatına ve eserlerine ait bilgiler, dergimizin 11. cildinin 232 No.lu sayısında 5120 ilâ 5122 sayfa-larında geniş şekilde verilmiştir. Arseven'e Allah'tan rahmet, sevenlerine ve ailesine de başsağlığı dileriz.

Aşağıda, 1973 yılında Millî Folklor Araştırma Dairesi tarafından kendisine de gönderilen Halk Musikisi konusundaki sorulara verdiği cevaplar yer almaktadır. Yazılarını, Flarmoni dergisiyle dergimizde yayımlayan Arseven, aşağıdaki anket soru ve cevaplarını Mayıs 1977 de (ölümünden 3 ay evvel) yayımlanmak üzere dergimize göndermişti. T.F.A.

T. C. BAŞBAKANLIK KÜLTÜR MÜSTEŞARLIĞI MILLÎ FOLKLOR ARAŞTIRMA DAİRESİ BAŞKANLIĞI

13 Eylül 1973

Sayı : 384-1065

Konu : Türk Halk Müziği Araştırması.

Sayın Veyssel Arseven,

Kurtuluş Lisesi Müzik Öğretmeni

ANKARA

1973 Yılı Programı İcra Planı 281 numaralı tedbir gereğince Türk Halk Müziğinin gerçek unsurlarını korumak ve geliştirmek amacıyla Bakanlığımız Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığınca bir araştırma planlanmış bulunmaktadır.

Ekli sorulara vereceğiniz cevaplar, Türk Halk Müziğimizin problemlerini tespit ve yapılacak çalışmalara ışık tutmak açısından önemli bir hizmet olacaktır. Bu Millî kültür görevine ilgi göstereceğinize candan inanıyoruz.

ANTALYA - FETHİYE müziğinin karakteristik özellikleri Kıbrıs Türkülerinde de açıkça görülmektedir.

Kıbrıs'ta söylenen çoğu manilerin de bu bölgelerde söylendiği bir gerçektir. Atasözleri, bilmeceler, tekerlemeler de öyle.

Düğünlerde kına merasimlerine ait hareketler, güvey ve gelinin elbiselerine ve alınlarına para illeştirme, gelinin eşyalarını teşhir etme, gelini oynatmak gibi âdet ve merasime ait hareketler aynen Kıbrıs düğünlerinde de yaşatılmaktadır.

Ada halkının eski kıyafetleri de özellikle Akdeniz sahil kesiminin giyim ve kuşamına benziyordu.

Değerli görüşleriniz için şimdiden teşekkür eder, cevaplarınızı «Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı»na göndeririz.

VEFAT

Nezihat Arseven'in sevgili eşi, İdil Çalıncı ve Alev Metin'in kıymetli babaları,

VEYSEL ARSEVEN

7.8.1977 günü geçirdiği bir kalp krizi sonucu Alanya'da vefat etmiştir. Cenazesi 8.8.1977 günü Alanya Belediye Mezarlığında toprağa verilmiştir. Taahhüt rahmet eylesin.

AİLESİ

Milliyet: 12010

İgi, Kavaklıdere-ANKARA» adresine bekler, saygılarımı sunarım.

Devlet Bakanı a. Kültür Müsteşarı
Mehmet ÖNDER

**

Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı
Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığına
13 Eylül 1973 gün ve 384-1065 sayılı yazınıza karşılıktır.

1 — Adınız, Soyadınız: Veyssel Arseven
2 — Halen bulunduğunuz görev: Kurtuluş Lisesi Müzik Öğretmeni, Ankara
3 — Türk Halk Müziğinin bugünkü durumunu nasıl buluyorsunuz? Problemler var mıdır? Varsa nelerdir?

Cevap : Ötedenberi bilinir ki, teknolojik ilerlemeler ile toplumsal aşamalar ve ekonomik nedenler, halkın gelenek, görenek ve folklorik yaratılarında büyük değişikliklere yol açar ve bir süre sonra bu bilim dalında statik —durucu— bir ortamın oluşmasına dayanak hazırlar. Böylece,

folklorik yaratılar, birer derleme, araştırma ve inceleme konusu durumuna gelirler. Bundan sonra iş, derleyicilere, folklor bilimcilerine ve araştırmacılara düşer. Nitekim Batıda, Balkan ülkeleri dışındaki uluslarda durum böyledir.

Teknolojik derlemeler, özellikle halk üzerinde büyük etkiler yapar. Bu etkiler de, halk müziğinin zararına olur. Çünkü halk müziğinin bölgesel karakteri, otantik kimlikleri ve kişisel ağızları bozulur ve standard —tek düze— bir renge bürünür. Bunun örneklerine radyo ve televizyon yayınlarında çoklukla raslıyoruz. Bir radyo ses sanatçısı, Konya'dan, İzmir'den, Rize'den, ya da doğu illerinden her hangi birinden alınan bir türküyü hep aynı karakterde söyler. Bunu engellemek için tek çıkar yol, zaman zaman halktan sanatçıları mikrofon ve ekranın karşısına çıkarmaktır. Bütün bunlardan da şu anlaşılıyor ki, Türk Halk Müziği, türküleri ve oyun havaları ile gündün güne özelliklerini yitirmekte, otantik renkleri bozulmaktadır. Bu bakımdan, hiç olmazsa olanları, zaman kaybetmeden derleyip toplamak gerekir. Bilindiği gibi, Devlet Konservatuarı Folklor Arşivince 1937-1953 de onbinlerce halk ezgisi toplandı. TRT'nin 1967 de düzenlediği birinci folklor derleme gezisinde bantlara alınan binlerce ezgi ise, notaya geçirilmek için, himmet ve ilgi bekliyor.

Görülüyor ki, yapılacak derlemeler ve ondan sonraki değerlendirmeler, ancak devletin parasal desteği ile gerçekleştirilecek büyük bir işittir. Aslında Millî Folklor Enstitüsü, —Folklor Araştırma Dairesi demeğe gönlüm bir türlü razı olmuyor— şimdiki kadar bu gibi atılımlara öncülük etmeli, koordinatörlük görevini yüklenmeli, ülkemizde sayıları pek az olan folklor uzmanları ile ülküdaşları çatısı altında toplamalı ve her türlü bilimsel çalışmalara başlamalıydı. Neden olmadı, o da apayrı bir konu.

Türk halk müziğinin elbet ki birçok problemi vardır, ama bunların çözümü bir kişinin önerisi ile gerçekleştirilecek türden değil. Uzmanlardan oluşacak bir bilimsel kurul ancak bunları çözümlerle sonuçla ulaştırabilir. Uzmanlar kurulunun sunacağı öneriler rafa kaldırılmazsa tabii. Ama her şeyden önce, Folklor Enstitüsünün, her türlü siyasal baskı ve anlayıştan uzak tutulması, siyasal ve toplumsal inançları ne olursa olsun, kendilerinden yararlanılacak değerlerin bu çatı altında toplanmalarının sağlanması ve enstitünün özerk bir kurum haline getirilmesi, ondan sonra da teknik elemanlar ve teknik araç ve gereç-

lerle donatılması gerekir. Teyp makineleri, ampeksler, film, fotoğraf ve çoğaltma-fotokopli makineleri gibi. Bütün bunların gerçekleştirilmesi için de, dolgun bir bütçeye kavuşturulması lâzımdır.

4 — Sayacağınız problemlerin sizce çözüm yolları neler olabilir?

Cevap: Sadece iyi niyet, hoşgörü ve yetenekli kimselere görev verilmesi. Gerisi kendiliğinden yoluna girer.

5 — Aşıkların müzik ürünlerini, halk müziği içinde mi, dışında mı düşünüyorsunuz?

Cevap: Aşıkların müzik ürünlerini, anonim halk ezgilerinden ayrı tutmak doğru olmaz. Çünkü melodik yapısı ve anlam bakımından bunları birbirinden ayırmak olanağı zaten yoktur. Ancak genel sınıflandırmada aşıkların müzik ürünlerine ayrı bir bölüm açılabilir. Zira zaman bu yaratıları da bir süre sonra anonim bir kimliğe kavuşturur.

6 — Halk müziği ürünlerinin çok seslendirilmesi konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

Cevap: Batı sanat müziğinin kökeni halk müziğine dayanır. İlk çok sesli çalışmaların kaynağı da gene halk müziğidir. Barok çağ bestecilerinin «Süt» adını taşıyan eserlerinin bölümlerini halk oyunlarının ezgileri oluşturur. On dokuzuncu yüzyıl Romantik Çağ ile Ulusal müzik okullarının doğuşunda da, halk müziği büyük rol oynamıştır. Bizde de, Cumhuriyetten sonra başlayan çok sesli müzik hareketinin ana kaynağını halk müziği meydana getirir. Ulvi Cemal Erkin, Hasan Ferit Alnar, Ahmet Adnan Saygun ve Necil Kâzım Akses'in ilk koro eserlerini «Çok Seslendirilmiş Halk Türküleri, ya da halk oyunlarının ezgilerinden oluşturulan «Süt»ler kapsar. Ahmet Adnan Saygun'un «Sivas Halayı», Ulvi Cemal Erkin'in «Köçekçeleri» gibi. Halk müziğinin gerek koro, gerekse çalgı müziği türlerinde çok sesli olarak işlenmesi, hem geniş halk topluluklarının gerçek sanat müziğine ısınmaları, hem de, eski Osmanlı divan müziği ile Cumhuriyet döneminin çok sesli evrensel sanat müziği arasındaki büyük boşluğun kapatılmasında katkısı olur.

7 — Halk müziği sizce nasıl icra edilmelidir?

Cevap: Kanaatimce, halk müziği konusunda en önemli sorun budur. Halk müziği nasıl yorumlanmalıdır? Anadolunun ayrı özellikler taşıyan bölgelerinin türkülerini standard bir ağızla mı, genellikle radyo sanatçılarının yaptığı gibi,

yoksa bölgesel özellikler korunarak mı söylemek gerekir? Buna verilecek karşılık, bölgesel özelliklerin korunması olacaktır. Bu bakımdan da, bölgesel halk sanatçıları sık sık mikrofon karşısına çıkarmalı, ya da bu sanatçıların söyleyecekleri türkülerini bant alıp, bunları zaman zaman yayına sokmalıdır. Çalgı müziği türündeki eserler ise, yani oyun havaları, kendi bölgesel çalgılarıyla çalınmalıdır.

8 — Halk müziği eğitimi konusunda düşünceleriniz nelerdir?

Cevap: Bu bir program ve plânlama işidir. Millî Eğitim Bakanlığı ile Plânlama Dairesinin işbirliğini gerektirir. Okul müzik eğitiminin halk müziğinin tonal, melodik, metrik ve ritmik sistemleri esas alınarak plânlanıp programlaştırılması konusunu daha ilk öğretilimden beri savundum. Bugün de aynı kanıdayım. Aksi halde okul müziği hiç bir zaman sınıflardan evlere, sokağa ve dolayısıyla topluma mal olamayacak ve her hangi bir katkıda bulunamayacaktır.

Öte yandan, halk müziğini çalıp söyleyecek öğrenci ve amatör gençlik topluluklarının meydana gelmesine ve bunların desteklenmesine, başta Folklor Enstitüsü olmak üzere, çeşitli kurumlar önayak olmalıdır. Yapı ve Kredi Bankasının «Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma» hareketinin yurt ölçüsündeki hizmeti herkeşçe bilir.mektedir.

9 — Halk Müziği ürünlerimizin tasnifine dair bir plân verebilir misiniz?

Cevap: Bu oldukça tartışmalı ve çeşitli düşüncelerin kaynaşmasından oluşacak bir konu, yani bir ekip işidir. Ayrıca, Balkan ülkelerinin bu alandaki çalışmaları da örnek alınabilir. Ayrıca kütüphaneci uzmanlardan da yararlanılabilir. Ancak çok kaba ve dar çizgileriyle şöyle bir öneride bulunulabilir:

I — Bölgesel özellikleri kapsayan bölüm,

II — Bölgesel özelliklerin içindeki ayrıntıların kapsayan bölüm olarak, iki ana bölüm esas alınmalı, ayrıntılar buna göre sınıflandırılmalıdır.

I — Bölgesel özellikleri kapsayan bölümde, Halk Türküleri ile Halk Oyunları ezgileri, gene bir sınıflandırma sınırı içinde alınır.

II — Bölgesel özellikleri içindeki ayrıntılar bölümünde ise:

a. Halk türkülerinin işledikleri konulara göre sınıflandırılması: Sevda türküleri, kahramanlık türküleri, esnaf türküleri, sıra ve gurbet türküleri, asker türküleri, kına türküleri, düğün türküleri, eşkiya ve İskân türküleri, ninnil ve eğit-

lar, destanlar, uzun havalar gibi...

b. Halk oyunlarının türler göre sınıflandırılması: Halay, zeybek, horon, bar, ya da türkölü-türküslü oyunlar gibi.

10 — Halk Müziğimizin, Klâsik Batı Müziğine ve Türk Hafif Müziğine «aranjmanlar» kaynak teşkil etmesi konusunda düşünceleriniz nelerdir?

Cevap: Burada, Klâsik Batı Müziğinden herhalde çağdaş çok sesli Türk sanat müziği kastedilmek isteniyor. Altıncı soruya verilen karşılıklı da belirtildiği gibi, sanat müziğinin kökeni, halk müziğidir. Bundan ötürü, Cumhuriyetten sonra gelişmiş olan Çağdaş Türk Sanat Müziğinin ilk ana temaları halk müziğinden alınmıştır. Zaten bir sanat ürününün uluslararası değer kazanabilmesi, önce onun ulusal niteliği taşımasına bağlıdır. Türk hafif müziğinin, halk müziğine dayalı gelişiminin ise çok kısa bir geçmiş var. Daha önceki Türk hafif müziği Batı hafif müziğinin bir teklidi, bir kopyesi idi. Celâl İnce, Fehmi Ege, İbrahim Özgür gibi, hafif müzik yazarlarımızın yaratıldığı bu türdendir. Son yıllarda ise, tamamen halk müziğine dayalı bir Türk Hafif Müziği gelişimindedir. Bu, Cumhuriyet döneminin müzik yönünden en büyük ve en olumlu atılımıdır. Zira, Türk Hafif Müziği, etkileme gücü bakımından, çağdaş Türk Sanat Müziğinden çok daha etken, çok daha geniş halk topluluğuna seslenebilen ve özellikle gençleri coşturan bir müziktir. İşlenen ezgiler, halk türküleri ve oyun havalarıdır. Çok sesli olarak sunulmasına rağmen, halk ve hele gençlik tarafından yadırganmamakta ve çok sevilmektedir. Bu atılım, çok sesli sanat müziğine giden yolu kısaltacak bir davranıştır. Yararı asla küçümsenemez. Bu girişimde radyo, televizyon ve bazı plâk endüstrisinin de büyük payı vardır.

11 — Halk Müziği ürünlerimizi derleyip notaya alabilecek kabiliyette olanlardan kimleri tavsiye edersiniz?

Cevap: Bu konudaki ortam pek zengin sayılmaz. Zira folklor çalışmaları bizde, uzun yıllardan beri, amatörcü ve kişisel çabalarla gerçekleştirilmiş derlemeleri kapsar. Bu işe gönül vermiş kuşak ise yıldan yıla aramızdan göçmektedir. Muzaffer Sarısözen, Halil Bedi Yönetken, Mahmut Ragıp Gazimihal, Ferruh Arsunar ve daha nice köşede kalmış kimseler. Onların bıraktığı görevi sürdürcekler ise, iki el'in on parmağını güç dolduracak sayıdadır. Bugün, pek gelişmiş olan teyplerle derleme kolay gibi gör-

«TÜRK HALK EDEBİYATI»

— III —

Yatan : Hikmet DİZDAROĞLU

B. Sazşairleri

Sazşairleri hakkında yazılanlara «bilgi» değil, «bilgi kıvrıtması» demek daha doğru. Bir iki satır dışında, iki üç satırla «kârı tamam ediliyor» hepsinin. Bu birkaç satırla, okuyucu ne kazanacak, ne öğrenecek, hangi gerçeklere ulaşacak? Sözü edilen sazşairlerinin, tekke şairlerinin büyük çoğunluğu öbür halk şairi seçkilerinde (antoloji) yer aldıklarına, oralarda daha geniş ve daha doyurucu, daha doğru bilgiler verildiğinde göre, o bilgileri kullanarak kimi zaman da çarpıtılarak ve yeni hiç bir bilgi katmayarak yinelemenin, sayfa doldurmaktan öte bir anlamı var mıdır?

Birkaç örnek de bunlardan verelim.

1. Yazar, Sümmani'nin doğup yetiştiği il dedir, anısı canlı olarak yaşamaktadır. Sümmani üzerine çalışanların bir bölümü oradadır. Böyle elverişli bir ortamda ilgililerden yararlanmak dururken, gerçekle hiç bir ilgisiz olmayan şeyler söylemekte hiç bir sakınca görmüyor yazar.

Örneğin, ona bakılırsa, Sümmani, «Kafkasya, Tiflis, İran, Afganistan, Hindistan gibi geniş bir çevreyi dolaşmıştır.» (s. 240). İçin şakaya gelir yanı olsaydı, «Oldu olacak, bir dünya turu yaptırılsaydı barıl» derdik. Yazar, bu bilgiyi, Mehmet Kardeş'in kitabından almış olmalı (10). Eğer böyle ise, oradaki çok önemli bir noktaya dikkat etmemiş. Mehmet Kardeş, bu geziler için, «halkın rivayetine göre» kaydını koymuştur. Yazar, bu önemli noktayı gözden kaçırdığı için, gezilerin hepsinin gerçekten yapıldığına inanmış, okuyucuyu da bu yanlış kaniye ortak etmek istemiştir.

rünürse de, bu işi yapacak elemanların, halk müziği ile halk edebiyatı yanısıra, folklor biliminin tüm konuları hakkında az çok bilgi sahibi olmaları gerekir. Ama notaya alabilecek kimselere gelince, bu apayrı bir uzmanlık işidir. Bu işte pişmek, alışkanlık ve yetenek kazanmak gerek. Bu bakımdan hiç bir isim üzerinde duramam. Ancak, Ankara Devlet Konservatuarının bestecilik bölümü yüksek kısım öğrencilerinden yardım sağlanabilir. Bir ezgiyi notaya almak, büyük sorumluluk ve alışkanlık isteyen bir çabadır ve hiç şüphesiz ki maddi karşılığının verilmesi gerekir.

En içten saygılarımla

Veysel Arseven

Hangi belgelere dayanarak Sümmani'nin adını andığı kentleri ve ülkeleri dolaştığı öne sürülüyor? Biz kendisine bir ipucu verelim: Sümmani'nin «düşüptür» dönerayaklı destanında, gezilip dolaştığını söylediği birtakım yerlerin adı geçer (11). Bunlar, Mehmet Kardeş yayımında, sırasıyla Gürcistan, Küfristan, Belh ü Buhara, Türkman, Nemruthan, Bedaşan'dır. Bunlara, Mehmet Kardeş'in «halkın rivayetine göre» kaydıyla eklediği Mazenderan (İran'da, Hazer denizinin güneyindeki bölge)'i, Turan'ı, Çin Maçın'ı da katarsak, karşımıza çok geniş bir gezilme alanı çıkar.

Sümmani'nin yaşadığı zamanın ulaşım koşullarına göre, bunca yer ve uzak ülkeleri gezip görmesi nasıl düşünülebilir ve buna nasıl inanılabilir? Birinci sorun bu. Destanda anılan Küfristan, Nemruthan neresidir? Bu adları taşıyan ülkeler var mıdır? İkinci sorun da bu. Üçüncüsü, Sümmani gerçek Bedaşan'a gitmişse, sevgilisi Gülperi'yi görmüş demektir. Çünkü Gülperi, Bedaşan hükümdarı (valisi) Şah Abbas'ın kızıdır. Oysa, kendi şiirlerinden biliyoruz ki, Sümmani bu amacına hiç bir zaman ulaşmamıştır. Pirlar elinde «bade» içtiği zaman, ancak öbür dünyada birbirlerine kavuşabilecekleri bildirilmiştir. Nitekim, destanın son dörtlüğünde, sevgilisine kavuşamadığını, onu görmediğini, birleşmenin «yevm-i mahşer» e kaldığını açıkça söyler:

SÜMMANİ ah çekip ağlama yâre

Dolaşsan cihani bulunmaz çare

dedim ne tarihte kavuşam yâre

Yevm-i mahşer, o divana düşüptür

Sümmani, demek ki, İran'dan öteye geçememiştir. Öyle ise, Afganistan (Bedaşan)'a Belh ü Buhara'ya, Hindistan'a, Çin Maçın'e gitmesi söz konusu değildir. O, ancak, Gürcistan, Kafkasya ve İran'ın bazı yerlerini dolaşmış, oralarını görmüştür.

Bunu, kesinlikle ve ilk ağızdan aldığımız bilgiye dayanarak bildiriyoruz. Rahmetli babam, Sümmani'nin en yakın arkadaşı ve dostu idi. Narmân'da askerliğini yaparken Sümmani ile tanışmış, bir kardeş bağı ile birbirlerine bağlanmışlardı. Öyle ki, Sümmani, bu sevgiden ötürü, büyük oğluna babamın adını (Şevki) vermiştir. Sümmani'nin bütün şiirlerini kendinden derle-

ARAŞTIRMALARI

8123

miş, bütün serüvenlerini dinlemiş, yaşamı hakkında bütün bilgileri Sümmani'den almıştır. Sümmani, babama, yalnızca Gürcistan, Kafkasya ve İran'a gittiğini söylemiştir. Gerçek budur.

Babamın verdiği bilgilere dayanarak, ta 1939'da hazırladığımız kitap, hâlâ basılma olanağına kavuşamadı. Bastırabilirsek, orada bu konuya ilişkin gerçek durumun yeterince belgelendiği görülecektir.

Burada, sazşairleriyle ilgili önemli bir özelliği belirtmeyi de yararlı buluyoruz. Çünkü, bu özelliği bilmeyen başka araştırmacılar da yazarımızın yazılığını düşünmüşlerdir. Sazşairlerinin şiirlerinde birçok yer adı geçer; hatta buraları görmüş gibi de gösterilir. Buna aldanmamak gerekir. Bu, iki nedenle yapılır. Birincisi, Divan şiirinde olduğu gibi, halk şiirinde de geleneksel birtakım yer adları vardır, onlara hemen her sazşairinde rastlanır: İran, Turan, Çin Maçın, Bağdat, Şam, Mısır... Bir sazşairinin bu yerleri anmasına ya da görmüş izlenimi vermesine aldanmamalıdır. Bu, geleneğe uymanın bir sonucudur. İkinci neden de, uyak zorunluluğudur. Sümmani'de olduğu gibi, «Gürcistan»ı uyak yapan ozan, öbür dörtlüklerde adları uyak bakımından buna uygun düşen ülkeleri anmak zorundadır: Küfristan, Türkman, Nemruthan, Bedaşan.

Bu özelliklere dikkat edilmezse, birçok sazşairini, dünya turuna çıkmış gezgin saymamız gerekecektir.

Sümmani'ye ilişkin bir «acalıp» tümceye de dokunmak isteriz. Yazar der ki: «Şairliği bir rüyaya ve bir halk hikâyesine dayanır (?)» (s. 240). Saz şiiri ve sazşairleri konusunda kırk yıldan beri çalışırım, bir sazşairinin şiir söylemesinin «bir halk hikâyesine» dayanması diye bir olaya rastlamadık. Bunun ne olduğunu bilmiyoruz. Acaba yazar, bununla neyi anlatmak ister, bir açıklarvırsa de öğrenecek. Çok yararlı bir hizmet olurdu.

2. Aşık Şenlik'in doğum ve ölüm yıllarını bildiren tarihler yanlıştır (s. 243). Aşık Şenlik, 1853'te değil 1850 yılında doğmuştur (12). Dipnotunda adları görülen Doç. Dr. M. Fahrettin Kızıoğlu ile Halk Edebiyatı asistanı Dr. Ensar Aslan Erzurum Atatürk Üniversitesinde görevlidirler, onlardan yararlanılabiliirdi. Kaldı ki, İsmail Aşıkoğlu'nun kitabını kaynakçasına aldığına göre, orada doğum yılı için verilen 1850 tarihini görmemiş midir? Yukarıda söylemiştik, kaynakça başında bir «göstermelik», «aşık bildiğini okuyori»

Ölüm yılı için de şöyle deniliyor: «1912-1914 yılında ölmüştür.» Türkçenin hangi kurallarıyla bağdaşır bu anlatım? Bu anlatıma göre, Aşık Şenlik, iki yıl can çekişerek dünyamızdan göçmüştür! «1912-1914 yılı», «1915-1917 yılı» gibi bir kullanım var mıdır Türkçede? Doğrusu şudur: «1912-1914 yılları arasında ölmüştür.»

Aşık Şenlik'in ölüm yılı olarak değişik tarihler öne sürülmüştür. Şenlik hakkında en geniş araştırmayı yapan Dr. Ensar Aslan, hicri 1332 yılı haziran ayı karşılığı milâdi 1913 yılını verir (s. 13). Hicri yılın «ay»ını bildirmeseydi, bu tarih doğru olurdu. Ay'ını da belirlediğine göre, doğum yılını 1914'e aktarmak gerekecektir. Çünkü hicri 1332 yılının haziran ayı, milâdi 1914 yılına rastlar (13). M. Fahrettin Çelik (Kızıoğlu), ölümünün 1912 yılının temmuz ortalarında olduğunu yazar.

Bu durumda, Aşık Şenlik'in ölüm yılı henüz kesinliğe kavuşmamış demektir.

3. Zülâli'nin doğum yılı yanlış verilmiş, ölümünden ise hiç söz edilmemiştir.

Zülâli hakkında, henüz yayımlanmamış, geniş bir inceleme vardır. O incelemede, Zülâli'nin yaşamı ve sanatı ayrıntılarıyla belirtilmiş, hemen bütün şiirleri ve karşılaşmaları toplanmıştır.

Zülâli, Sümmani ile olan karşılaşmasında:

Bir ik (1) yüz doksanında geldim cihana

diyerek doğum yılını bildiriyor. Bu, milâdi 1873 yılı karşılığıdır, 1874 yanlıştır.

Yazarın «Aşık Zülâli 1911 yılında Afyonkarahisar civarında yerleşmiştir.» (s. 287) demesinden, Zülâli'nin hâlâ yaşadığı anlamı çıkıyor, ya da hiç değilse ölüm yılını bilmiyor. Doğrusunu biz söyleyelim: Zülâli, Afyon'un Sarıçayır köyünden Eskışehr'in Çifteler ilçesine göçmüş ve 1956 yılında burada ölmüştür.

3. Metinler

Metinler üzerinde hiç durmuyoruz. Yazımın sınırlarını çok taşıyacak bir konudur bu.

Kısaca, metinlerden birçoğunun değişikliği uğradığını ve aslından uzak düştüğünü söylemekle yetinelim.

4. Ve, Önsöz...

Bir iddia, bir «tafra», bir «tepeden bakış» ki sormayınız. «Türk Halk Edebiyatı üzerine hazırladığımız bu eser, bir eksikliği tamamlamak içindir.» Önsöz bu tümce ile başlıyor.

Neymiş o «eksiklikler» ve yazar, hangisini «tamamlamış»tır, bilemiyoruz. Sanki, sözünü ettiği o «bilgi»ler, daha önce, başka kitaplarda

daha doğru ve daha geniş biçimde verilmemiş, o ozanlar o kitaplarda yer almamış gibii Halk şiirinin özellikleri üzerine yazdıkları, yanlışları bir yana, yeni olarak ne getirmiştir? Ozanlar için çirpıştırılmış ve hiç bir özellik taşımayan üç beş satırlık bşylik sözlerle hangi «eksiklik» tamamlanmıştır? Tersine, yanlış üstüne yanlış eklenmiş, okuyucu haksız yere doğru yoldan saptırılmıştır.

Yazarın, anlatımında, sık sık cılızlığa (za'f-i telif) düştüğünü görüyoruz. Saz şiirinin, sözlü geleneğe dayandığı için, birçok ozanın ve şiirlerinin elimize geçmediğini söyledikten sonra, şöyle diyor: «Böyle ozanların tüm şiirlerini bir araya getirmek mümkün olmadı.»

Bu tümcöden ne anlaşılır? On dört yıl emek vererek hazırladığımız **Tümcebilisi**'ni (14) açıyor, hiç bir kuralın çerçevesine girmedğini saptırıyor. Çıkan anlam şu: Eğer, adları bilinmeyen sazşairlerinin şiirleri elimizde olsaydı, bunların **tümü** kitaba alınacaktı! Demek, yazarın amacı, ozanların elde bulunan **bütün şiirlerini** yayımlamaktır. Tümcenin mantıksal sonucu, biz bu noktaya götürüyor. Öyleyse, **billen** ozanların **bütün şiirlerini** neden yayımlanmamıştır? Yanlı, yüzlerce ciltlik bir dizil meydana getirmek! Olacak şey midir bu?

«Ortaya koyduğumuz eser, belki tüm halk ozanlarını bir araya getirmek için bir çalışmaya başlangıç olabilir.» Önsözdeki «hikmet»lerden birisi de bu. Böyle bir «iddia»da bulunabilmek için, yazılan kitabın o alanda ilk ve tek olması gerekir. Yazarın «iddia»sının «mana-yı muhalif-i, «Benden önce Türk halk şiiri üzerinde hiç bir çalışma yapılmamıştır, kitap yayımlanmamıştır, temeli ben atıyorum. Bu alanda araştırma yapacaklara ilk örneği ben vermiş oluyorum.» değıl midir? Gerçek bu mudur? Demek, sayın yazardan önce, saz şiiri ve sazşairleri üzerinde hiç çalışılmamış, hiç bir kitap yayımlanmamıştır. Bu tür araştırmaların yapılmış olduğunu kabul etseydi, o zaman, «... tüm halk ozanlarını bir araya getirmek için bir çalışmaya başlangıç olabilir.» dememesi gerekirdi. Bu «tafra»ya, bu «tepeden bakış»a uygun bir ürün ortaya konsaydı, bir ölçüde, yine hoş görülebilirdi söyledikleri. Hem, okuyucuyu yanlışlar bataklığına sürükleye, hem de kendinden önceki bütün çalışmalarını hiçe say, bunun adına ne denir acep?

Demek bizler, Armutlu'yu, Bahşı'yi, Celâli'yi, Çırpanlı'yi, Dadaloğlu'nu, Erçişli Emrah'ı, Figanlı'yi, Gevheri'yi, Hataylı'yi, İbrahim Tennuri'yi,

Kuloğlu'nu, Levni'yi, Mecnuni'yi, Tokatlı Nuri'yi, Oğlan Şeyh İbrahim'i, Öksüz Dede'yi, Ruhsatı'yi, Sümmani'yi, Aşık Şenlik'i, Tahiri'yi, Usult'yi. Ümmi Sinan'ı, Aşık Veysel'i, Yunus Emreyi, Zülâli'yi... İlk kez bu kitapta buluyoruz, ve eğer, halk şiiri alanında bir inceleme yapacaksa, «başlangıç» yani hareket noktası, yani ana kaynak olarak bu «kitap»ı alacağız... «Gülerim ağlanacak halimize» demenin tam yer, değil midir?

Oysa yazar, halk şiirinin bilimsel yönden incelenmesine en uygun bir yerde görev yapmaktadır. Fakülteleri içinde Halk Edebiyatı bulunan tek Üniversite Erzurum'dadır, ve orada, halk edebiyatını okutan genç ve değerli bilim adamları vardır. Kitap hazırlarken onlara baş vurulsa, onların görüşleri alınsaydı, böylesine «fahiş» yanlışlarla dolu, hiç bir özelliğı olmayan, okuyucuyu yanıltan bir üründün ortaya çıkması önlenir, daha az yanlış olan, daha az eksikleri bulunan bir ürün ortaya konulurdu. Üstelik, yirmi lira da «cereme» ödeyerek bu yanlışları öğrenmeye «mecbur» tutuluyorsunuz...

Yazımızı, **Gülistan'a** bir açıklama (şerh) yazmış olan ve şiirlerinde Hüseyin takma adını kullanan Kefevî'nin ünlü dizisiyle bağlamak istiyoruz:

Acebdir hâli âlem bilmeyen söyler bilen söyler

(10) Mehmet Kardeş, Meşhur Saz Şairi Aşık Sümmani - Hayatı ve Şiirleri, İst. 1963, s. 8.

(11) Bu destanın değışkeleri (varyant) için bkz.: Nesib Yağmurdereli, Sümmani - Hayatı ve Şiirleri, İstanbul, 1939, s. 118-119 (11 dörtlüktür); Haşım Nezihî Okay, Sümmani - Hayatı ve Şiirleri, İstanbul, 1948 (9 dörtlüktür); Mehmet Kardeş, Meşhur Saz Şairi Aşık Sümmani, s. 21-23 (15 dörtlük).

(12) M. Fahrettin Çelik (Kırzioğlu), «Çıldırılı Aşık Şenlik» 1. Tanrıdağ dergisi, sayı: 9, 3 Temmuz 1942; Kırzioğlu M. Fahrettin, «Çıldırılı Aşık Şenlik», Türk Folklor Araştırmaları dergisi, sayı: 210, Ocak 1967; İsmail Aşikoğlu, Aşık Şenlik, İzmir, 1966, s. 15; Orhan Özbek, Aşık Şenlik - Deyişmeler - Karşılaşmalar, Ankara, 1969, s. 5; Dr. Ensar Aslan, Çıldırılı Aşık Şenlik - Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri, Ankara, 1975, s. 8.

(13) Faik Reşit Unat, Hicri Tarihleri Milâdi Tarihe Çevirme Kılavuzu, Ankara, 1959, s. 91.

(14) Hikmet Dizdaroğlu, Tümceblig'si, Ankara, 1976.

Şiirle Erzurum Folkloru :

Ç A Y N A M E

Yazan : İhsan Coşkun ATILCAN

Bir mubarek nesnedir ki övölür;
Erzurum'da her şeyden çok sevilir,
Sıra sıra tepsilere çevrilir,
Yakut renkli pırl pırl demli çay.

Akar gider Akpınar'ın suları (1)
Yazıcı'sı, daha bir çok pınarı.
Tabakhane, Cennet çeşme suları
İçmezler'de «ille olsun taze çay»

Dilde destan kışları ve Bar'ları (2)
Yaylasında kısırakları tayları
Sularından nefis olur çayları
Dadaşların tutkusudur burda çay

Erzurum'un mutbakları düzenli
Biçim biçim semaverle bezeli
Eksik olmaz sofrasında ezeli
Lavaş ekmek, civil peynir, bir de çay (3)

Açma çörek, bohça kete yenilir (4)
Yenildikçe daha var mı denilir
Tazelenir tazelenir verilir
Ömürleri tazeleyen taze çay

Ufak ufak kırılmakta şekerler
Dil üstünde kıtlamasın içerler
Limon çayın namusunu lekeler
Bakiresi bir bardakta sade çay

Düğün dernek, çalgı, ahenk kurulur
Zurna çalar, davullara vurulur
Çor bar tutar Dadaşları yorulur,
Her molada getirirler demli çay

Gandara'nın söğütleri gövdelli (5)
Gövdesinin altı koyu gölgeli
Küme küme çay içerler neşeli
Her muhabbet âleminde vardır çay

Bir tarafta tarla çayır biçilir
Bir tarafta buğday saman seçilir
Şeker yoksa zararı yok içilir,
Kışmış ile, temas ile orda çay (6-7)

«Mantı ile turşu yedim yanmışam,
Otuz içtim, şimdi ancak kanmışam,
Semaverî tükendiğin sanmışam,
Tazesinden hele doldur ver bir çay»

Semaverler sıra sıra dizili,
Demlikleri nakış nakış yazılı
Erzurum'da akşam sabah hasılı
Fokur fokur, buğu buğu hazır çay

Şair, değı, aşınadır fırçay'a
Neler yazdı tiryakisi bu çay'a.
Gönül ister düşsem yollara yaya
Orda içsem bir kaç bardak doğru çay.

İçkileri her kez sertçe taşıdım,
Çay içmeye kıtlamayla başladım.
İhsan der ki vah ederim yaşlandıım
Doktor dedi açık olsun senin çay

(1) Akpınar, Yazıcı, Tabakhane, Cennet çeşmeleri Erzurum'un en ünlü çeşmeleridir.

(2) Bar : Erzurum halk danslarının adıdır

(3) Civil peynir : Yağısız tel peynir.

(4) Bohça kete: Çok ince açılan yufkaların ortasına kavrulmuş un konularak bohça biçiminde kapatılan ve tavada pişirilen kete.

(5) Gandara : Suyum değırmene döküldüğü ağaçlık yer.

(6) Kışmış : Çekirdeksiz kuru üzüm.

(7) Tamas : Kara erik kuruusu.

C.I.O.F.F.'UN 1977 KONGRESİ İSTANBUL'DA YAPILDI

Yazan : İhsan HİNÇER

Fransa'nın Uluslararası Festivalleri ile tanınmış Confolens şehrinde 1970 yılında Henri Coursaget'in önderliğiyle kurulan UNESCO'ya bağlı CIOFF' (Uluslararası Folklor Festivalleri Organizasyon Konseyi) bu yılki kongresini 23-28 ağustos günlerinde İstanbul'da yaptı.

Daha evvelki kongreler Fransa, İspanya, İngiltere, Polonya, Macaristan ve Avusturya'da yapılmıştı.

İstanbul'daki kongreyi Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile CIOFF'un Türkiye Temsilcisi Bakırköy Halkevi Başkanlığı organize etmişlerdir.

İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan Belediye Sarayı'nda Kongre üyelerine bir kokteyli verdi. Bu toplantıya delegeler katıldı. Yukarıda İsvan, CIOFF Başkanı H. Coursaget, İhsan Hınçer ve delegelerle.

Kongreyi himayesine alan Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Kemal Baytaş, H. Coursaget ve delegelerle birlikte Charlton Otelindeki yemekte.

Kongreye, üye olan 32 ulustan Fransa (Henri Coursaget, Francois Gouaud, Sean Roche), Polonya (Michal Kosinski), Belçika (Siegfried Vergelen, Fanny Thiboud), Sovyet Rusya (L. Danilova), İspanya (Maria Sampelayo), Lüksemburg (Sean Thielen), İsveç (Rolf Leander, Erik Nilsson), İsviçre (Paul Phul), Batı Almanya (Berno Schäfer, Gerhard Schaub), Yugoslavya (Bruno Ravnkar), İngiltere (Philip T. Conroy), Japonya (Eiji Yamasaki), İtalya (Vittorio Gritti), Finlandiya (Sirkica Viittanen), Macaristan (Lazlo Vasarhelyi), Norveç (Helge Berntsen, Jan Terje Skutlaberg), İrlanda (Michael Callan), İsrail (Shmuel Biacik), Hollanda (H. S. Hendriks), Doğu Almanya (Rosemarie Engel), Çekoslovakya (Viera Smrekova), Birleşik Amerika Devletleri (Mary Bee Jensen), Bulgaristan (Anna Trichkova, Dimitar Rustsheff), Portoriko (Irene Mc Lean), Avusturya (Ferdinand Sams Zeltner), Danimarka (Niels Arne Kjaergaard Jensen), Portekiz (Joad Moreira), Romanya (N. Nistor) katılmışlardır.

Yabancı delegeler, Ataköy'de Ataköy Motelleri C blokunda kalmışlardır.

24 Ağustos günü delegeler sabahleyin saat

9 da motorla Marmara ve Boğazıçlı kıyılarını gezmişler, Rumelikkavağındaki balıkçı lokantasında öğle yemeğini yedikten sonra Emirgan'da Türk Kahvesi içmişlerdir. Daha sonra saat 19 da Yeniköy'de Salt Halim Paşa Yalısı'nda Turizm ve Tanıtma Bakanı bir kokteyli vermiş, delegelerle tanışılmıştır. Bakan İskender Cenap Ege, bu arada bir konuşma yaparak konuklara «Hoş geldiniz» demiştir. Müteakiben Charlton'da akşam yemeği yenilmiş ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Halk Oyunları Topluluğu'nun Halk Oyunları seyredilmiştir.

Kongre, 25, 26, 27 ağustos günlerinde Yeşilyurt'taki Çınar Otel Salonunda saat 9 ve 13 te olmak üzere ikişer bölüm halinde devam etmiştir. Delegelerin konuşmaları aynı anda dört yabancı dile ve Türkçeye çevrilmiş ve kulaklıklarla (simultane sistemi ile) istenilen dile dinlenilmiştir.

Başkan Henri Coursaget'in Kongreyi açış konuşmasından sonra, ev sahibi olarak Turizm ve Tanıtma Bakanı İskender Cenap Ege bir konuşma yapmış ve özetle :

— «Uluslararası kültür alanında UNESCO

çerçevesinde önemli bir görev yüklenmiş bulunan Kuruluşunuzun Genel Kurulu'nun bu yıl İstanbul'da toplanmasından dolayı, Türkiye Hükümeti'nin bir üyesi olarak duyduğum memnuniyet ifade ederim. İnanıyorum ki, Dünya Milletleri arasında karşılıklı anlayışı gerçekleştirmek için en etkin yollardan biri kültürel yaklaşımı sağlamaktır. Kültürün ve sanatın sınırları yoktur. Onlar bütün insanlığın malıdır. Folklor Festivalleri, folklorun diğer dalları ulusları birbirine daha çok yaklaştırır. Folklor yaşayan sanata kişilik kazandırır. Biz de bu amaçla bin yıl evel yazılan Divanü Lûgat-İt-Türk'te bahsi geçen Şamanların rasklarına dayanan danslarımızın ve gysilerimizin muhafazasına önem vermekteyiz.

Çalışmalarınızın evrensel kültür ve folklor alanında başarılı olacağına inanıyorum. Bu konuda katkınızın bulunması bizlere mutluluk vermektedir», demiştir.

25 Ağustos'ta saat 18'de İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan, yanında Başkan Yardımcıları, Başkanlık Müşaviri Faruk Akçer, Öze Kalem Müdürü Fikri Ünal, Varidat Tahakkuk Müdürü, aynı zamanda Türk Halk Bilgisi Derneği ve Türk Folklor Kurumu Genel Başkanı İhsan Hınçer ile birlikte delegelerle Belediye Sarayı Kokteyl Salonu'nda tanışmış, onurlarına bir kokteyl vermiştir. Burada Ahmet İsvan ve CIOFF Başkanı Henri Coursaget, birer konuşma yapmışlardır. Coursaget, gördükleri ilgiye teşekkür etmiş, İstanbul şehrinin, bütün delegeleri büyülediğini söylemiştir. Ahmet İsvan, gece de Intercontinental Oteli salonunda bir akşam yemeği vermiştir. Burada, Türkiye Uluslararası Halk Oyunları Yarışmaları'nda dereceye giren ve İhsan Hınçer'in başkanlığında Fransa'ya «32. Dijon Halk Oyunları Yarışması'na katılacak ekipler oyunlarımızı oynamışlardır.

26 Ağustos akşamı saat 18'de İstanbul Valisi Namık Kemal Şentürk misafir CIOFF delegeleriyle Büyük Tzarbya Oteli'nde tanışmış, kendilerini ağırlamıştır. Daha sonra aynı günün gecesi Kadıköy yakasında Moda'da Galatasaray Deniz Kulübü'nde bir akşam yemeği vermiştir. Burada Bayburt ve değişik bölge halk oyunları ekiplerimiz halk oyunlarımızla geceyi süslemişlerdir.

27 Ağustos'ta Kongrenin bitimi dolayısıyla bir resepsiyon verilmiştir. Aynı gün saat 21'de Ortaköy'de Boğaz Köprüsü altında Deniz İhtisas

Kulübü bahçesinde akşam yemeği yenmiş ve İstanbul Turizm Folklor Derneği'nin Halk Oyunları Ekipleri oyunlarımızı sergilemişlerdir. Ayrıca yabancıların her zaman ilgi duydukları İçin ayı oynatılmıştır. Bu da delegeleri neşelendirmiştir.

Kongre'nin baştan sona kadar düzenli geçmesi için Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşar Muavini Kemal Baytaş her türlü yardımcı yapmış, kongreyi aralıksız izlemiştir. Bakanlık olarak, Kongre'nin eksiksiz olarak sonuçlanmasını sağlamıştır. Türkiye'mizi ve Türkleri yabancı delegelere sevdirmesini bilmıştır.

28 Ağustos günü öğleden sonra Topkapı Sarayı, Ayasofya ve diğer müzelerle Kapalı Çarşı ve diğer görülecek yerler gezilmiştir. Gördükleri ilgiden memnun olan delegeler akşam yemeğini Charlton Oteli'nde yemişler, bu yıl İngiltere'de L'langollen'de Uluslararası Halk Müzik ve Oyunları Yarışmasına katılan FOTEM Halk Oyunları Grubu bazı bölge oyunlarımızı oynamıştır.

29 Ağustos günü delegeler memleketlerine gitmek üzere İstanbul'dan ayrılmışlardır. Türkiye CIOFF Temsilcisi Orhan Tuğsavul ile her türlü gıdere ait ödeneği sağlayan Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ilgililerini kutlarız.

Derгимizin foto muhabiri Halil Tuncer, Japon delegesi Fiji Yamasaki ile.

Bir Varmış, Bir Yokmuş :

AKIL KUTUSU KELOĞLAN

Yazan : Eflâtu'n Cem GÜNEY

ye dalmış, derya koruyor; bir kolu Yeşilırmağa uzanıyor, bir kolu Kızılırmağa. Keloğlan'la Yerdinliyen'i görünce:

— Hey bezirgânlar; böyle nereye?

Diye sorar; Keloğlan da:

— Akıl alıp marifet satmayı!

Diyince, o adam da:

— Benim de bir marifetim var. Ben bir adımda Hanya'yı, bir adımda Konya'yı boylarım. Bir göz yumup açımca kadar Göz dağından göz nuru, Kevser ırmağından Abihayat getiririm; var mı sende böyle bir marifet?

Keloğlan bu söze güler:

— Bire Seyrekbasan, der; el elden üstündür. Seninki de bir marifet mi? Öyle ya, bu gi-dişle kim senin ayağına ayak, adımına adım uydurabilir. Ama ben, ne herkesten ileri giderim, ne de geri kalırım; elâlemlerle bir boğda, bir yolda yürürüm. İmdi, bizimle beraber gelersen, böyle akıl alır, marifet kazanır; herkesle beraber yürümeği öğrenirsin; bana adıyla, saniyle Keloğlan derler!..

Deyince, Seyrekbasan da onlara katılır. Keloğlan önde, Yerdinliyen'le Seyrekbasan arkada, sağı solu dinliyerek, her adımda altı aylık yol olarak dere, tepe düz giderler. Bir de bir göl kenarına varıp bakarlar ki, bir Yercücesi.. Kendisi cüceden cüce, ama dünya kazan, o kepeç; yiyor, yiyor, doymuyor, içiyor, içiyor kanmıyor..

Gayrı sözü uzatmayalım, Yercücesi de peşlerine katılır, düşerler yeniden yola.. Az gider, uz, gider, yiyip içerek, konup göçerek dere tepe düz giderler. Bir de bir çöle varır, bakarlar ki, bir Vurdumduymaz! Elinde bir kamçı, omuzunda bir yamçı.. Kamçıyı vurdu mu dağ daş kurtla, kuşla doluyor, yamçıyı açtı mı, hepsi gelip içine doluyor.. Keloğlan adını duyunca, bu da onlara katılır, yine az gider, uz giderler, günlerden bir gün bir düz ovaya varır, bakarlar ki, bir Kambur Felek! Kambur üstüne kambur yüküyor, bu kamburun üstüne de koca bir memleketi yükleyip götürüyor.. Öteki memleketin ayak ucuna koyuyor; bir başka memleketi de getirip beriki memleketin başı altına konduruyor; hasılı, dünyayı kamburunun üstünde döndürüp duruyor. Keloğlan'ın adını, sanımı duyunca, bu kambur da onlara katılıyor, yeniden tutarlar yolu.. Az gider, uz gider, dere tepe düz gider, gide de bir arpa boyu yol daha giderler; der-

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, bir memleketin birinde bir Keloğlan varmış. Cin fikirli mi dedin, cin fikirli imiş. Kimsenin bilmediğini bilir, şeytanı bile suya götürüp susuz getirmiş. Bundandır ona, kimi «Akıl kutusu» dermiş. Kimi «Marifet kumkuması»..

Günlerden bir gün, bu Keloğlan şu dünyayı dönüp dolaşmak, akıp alıp marifet satmak ister ve demir çarık, demir asa yola düşer. Az gider, uz gider; dere tepe düz gider; derken bir yol ağzına varır, bakar ki, birinin sınır taşında «Bu yola giden, gelmez!», birinin sınır taşında «Bu yola giden gelir!», birinin taşında da «Bu yola giden ya gelir, ya gelmez!» yazılı.. Keloğlan yollardan bu yolu tutar; gene az gider, uz gider, ilâle, sümbül biçerek, soğuk sular içerek bir dere içine iner, bakar ki, bir Yerdinliyen! Yan yatmış, çamura batmış; başı taşa, kulağı seste yer dinleyip duruyor. Keloğlan'ın ayak sesini duyunca yerinden doğrulur:

— Hey bezirgânbaşı, böyle nereye?

Diye sorar, Keloğlan da:

— Akıl alıp marifet satmayal

Der. Bu söz üstüne Yerdinliyen:

— Benim de bir marifetim var; ben, yerli göğü dinler; karataş üstündeki kara karıncanın ayak sesini alır; gökyüzünde uçan kuşların nefesini duyarım; var mı sende böyle bir marifet?

Deyince Keloğlan güler:

— İlahi Yerdinliyen, seninki de bir marifet mi? Elâlemi dinleyip de ne yapacaksın; il ağız, çuval ağzı! Ne işne ile dikilir, ne çuvaldızla; herkes diline geleni söyler, aklına gelene söyler. Sen de onların diline dil, kulağına lâf yetiştiremedikten geri ne üstüne gerek elin üç koyunuyla, beş keçişi! Bana ne söylenirse ben onu dinlerim.. İmdi benimle gelersen böyle akıl alır, marifet öğrenir; bana ne söylenirse, onu dinlersin, bana adıyla, saniyle Keloğlan derler, Keloğlan!

Deyince, Yerdinliyen :

— Vay sen misin Keloğlan, ben de sana kul, kurban..

Diyip Keloğlan'ın ardına düşer..

Keloğlan önde, Yerdinliyen arkada az gider, uz gider, kâh oturup dinlenerek, kâh yatıp yer dinliyerek dere, tepe düz giderler, bir de, bir değirmen başına varıp bakarlar ki, bir Seyrekbasan, iki ayağında iki değirmen taşı, dere-

BİR ELEŞTİRİNİN ELEŞTİRİSİ

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

Türk Folklor Araştırmaları dergisinin Temmuz 1977 tarih ve 336 sayılı nüshasında «Noksanî'nin Münâcât'ı - Bir Türkünün Mâcerası» adlı bir eleştirme yazısı çıktı. Yazarı Prof. Dr. Şükrü Elçin (1)...

Konusu, benim Pir Suditan Abdal eserimde, Noksanî adındaki Alevî ozanın uzun bir destanından Pir Sultan'la ilgili iki dörtlük almış ve bir zühul eseri olarak Pir Sultan'la çağdaş demiştim. Bu küçük bilgi yanlış -mesela- yapılmış ve bende olduğunu, yayınlanmamış olduğunu söylediğim destanı, sayın Elçin'in yayınlamasına vesile olmuştur.

Bilimsel araştırma ve eleştirilerde bir eserin daha sonraki baskılarına da bakmak gerektiği usuldendir. Eğer, sayın Elçin adı geçen eserimin üçüncü baskısına da baksa idi bu büyük (?) yanlışlığın düzelmiş olduğunu görürdü. Dört yüz elli sayfayı bulan eserimde yalnız bu küçük hatayı görüp başka yanlışların görülmemesi benim için övünçtür. Gerçekten şimdiye dek pek çok yayın yapılan Pir Sultan üzerine benim verdiğim bilgi ve üçyüz kadar şiirin

ken bir dağ başına varıp görürler ki, ne gör-sünler. Bir Davulcu Köse, tokmağı bir vurdu mu, dağı, taşı yerinden söküp atıyor, bir vurdu mu tozu dumana katıyor. Hasılı kelâm, köyün altını üstüne getiriyor. Keloğlan ona da:

— Bu da mı bir marifet, yiğitsen, köyün altını üstüne getireceğine ortalığı dirlik düzenliğe kavuştur!

Der, onu da peşine takar. Böylece Keloğlan her birine bir akıl öğreterek nerde, ne marifet sahibi olanlar varsa hepsini başına toplar. Bunlarla şu şehir kurar, köşkü beraber.. İçinde bah-çesi, suyu beraber.. Sürü sürü davaları yayılır, ovada... Kanat kanada kuşları uçuşur havada. Gayrı ne Yerdinleyen kapıyı, bacayı dinler; ne Seyrekbasan yola, yokuşa yorulur, ne Yercücesi, dünyayı yer; ne Vurdumduymaz, kamçıya, yam-çıya sarılır; ne Kambur Felek ortalığı altüst eder; ne Davulcu Köse tozu dumana katar. Her biri Keloğlan'dan her gün bir akıl alıp marifet sa-ıarak güleriyüz, tatlı dil ile yaşayıp giderler. Böylece bunlar da erer muradına, biz çikalım kerevetine. Gökten üç elma daha düştü. Kimin ne muradı varsa, onun başına...

yarısının ilk defa benim verdiğim bu eserle her zaman övünürüm. Ayrıca notalarını verdiğim yirmi beş bestenin on yedisi ilk defa burada çı-kiyordu.

Birinci baskıya koyduğum, fakat üçüncü bas-kıda kaldırdığım başka bir yanlışımı ben haber vereyim. «Kul Himmet, şiirlerinde mahlasının yanında çok zaman Pir Sultan'ı «Kul Himmet Üstadım» diye anmaktan zevk duyar.» Bu baş-tan başa bir yakıştırma idi.

Sivas Folkloru dergisinin sahibi değerli araştırmacı dostum İbrahim Aslanoğlu 1961'de çıkardığı Divriği Şairleri kitabında sekiz şiiri ile birlikte Kul Himmet Üstadım'ı ilk olarak edebi-yat âlemine tanıtmıştı. Ben buna rağmen direni-yordum. Sonunda yazmalarım arasında buldu-ğum uzun bir destan ile gerçeği öğrendim. İb-rahim Aslanoğlu 1976'da Kul Himmet Üstadım'ı müstakil kitap olarak çıkardı (2). Sadettin Nüz-het ve Abdülbâki gibi ötekiler de bu iki oza-nı aynı kişi yani Kul Himmet sanmışlardır (3).

Noksanî'den aldığım birinci dörtlük için sa-yın Şükrü Elçin «Cahit Öztelli'nin yukarıda nakl-ettiliğimiz insicamsız ifadelerle tefsir ettiği...» demektedir. Bu gibi küçültücü sözlerle hiç ge-rek yoktu. Yumuşak huylu yazardan böyle söz-ler beklenmezdi. Eleştirilerde gerçekleri söyler-ken kırıcı, küçültücü sözler kullanmamak yaza-rına saygı kazandırdığı gibi, hissi bir sebebe da-yanmadan tarafsız olduğunu da kanıtlar ve inan-dırıcı olur. Pir Sultan'ın üçüncü baskısına bak-mak lütfunda bulunsa idiler «insicamsız ifade-lerin» kaldırıldığını da görecektirdi.

Aynı dörtlükte geçen «dest aman» üçüncü baskıda «dest dâman» olarak düzeltilmiştir. Bu bir dizgi yanlışlığı idi. Kendi yayınladıkları bu des-tanda bu kısmın «dest dehmen» olduğunu bil-dinmiyorlar. Oysa bu yanlıştır. Alevî edebiyatı ile uğraşanlar, özellikle Pir Sultan üzerinde çalışa-nlar bilirler ki, Dehman-Dahman sözleri, İkinci Safavî hükümdarı Şah Tahmasb'ın halk arasın-daki adıdır (sayfa 139 açıklaması ve P. N. Bora-tav - A. Gölpınarlı, Pir Sultan Abdal, s. 42, not 1).

Sayın Elçin'in yazdığı gibi «dest dâman» sözlerinin anlamı nedir? Hiçbir anlamı yoktur. Her şeyi okurlara bırakmak olumlu bir yol de-ğildir. Açıklamak yayınlayana düşer. Biraz zahmet-lidir ama, yazıya değer kazandırır, güven sağlar

ARAŞTIRMALARI

sahibine.

Alevî ve Bektaşî geleneğinde «etek tutma» anlamındaki bu deyim çok sık geçer. Bizce, şiir-leri kuru kuru yayınlamak yerine açıklamalı ne-şir daha doğru olur ve de edebiyat tarihindeki usule uygun düşer.

Yine sayın Elçin yazısında, iki dörtlük üzerinde duruyor. Ve «Arefatta bekleyen Halilür-rahman» mısraı için yanlış okumalarımı dokunu-yor. Urfa'yı Arafat, gel eden'i kül eden biçimin-de okuduğumu düşünmek, beni hiç tanımamak olur. Amatörler için ileri sürülebilecek bu gibi okuma düzeltmeler, benim gibi kırk yıl halk ede-biyatı ile uğraşan bir kişiye yakıştırılırsa, bizim de başkaları için söyleyeceğimiz çok şey var-dır.

İbrahim Halilullah Peygamberi her halde böyle küçük bir makaleden öğrenecek değilim. Kaldı ki, Urfa'da Halilürrahman Camisini ve öte-ki kutsal yerleri de gezmiş bir kişi olarak, İslam'ın kurban edecek olan İbrahim olduğunu bil-meyen ilim adamları vardır belki. Ama, Bektaşî ve Alevî edebiyatını, menkabelerini, Hacı Bektaş Velâyetnâmelerini yazma ve basma kitaplardan okumak gereklidir. Bir şey daha gereklidir ki, Hacı Bektaş kasabasına giderek dergâhı ziyaret ve çevredeki efsanelere konu olan yerleri do-laşmak, halkı dinlemek...

Acizler! Ben, on yıldan beri bir çok kere dergâhı ziyaret etmişim. Bu satırların yazılışın-dan bir hafta önce de orada anma törenlerine katılmışım. Alevî ve Bektaşî gelenekleri İslâm'ın kutsal yerlerini de Anadolu'ya getirmiş, on-ların anısını böylece yaşatmıştır. Arafat da Ana-dolu'nun göbeğinde bir dağın adıdır. Şair, Ali'yi aslan yapar, Muhammed'i Kırklar Meclisi kapı-sından geri çevirirse Halil'i de Arafat'a bekçi yapar. Hem din kitaplarında Halil'in Urfa'da yat-tığını göremiyoruz. Halk onu nasıl Urfa'da ya-tar derse, Alevî ozanı Arafat'a bekçi yapar. Hacıbektaş'taki Arafat Dağı için bakınız: 1) Ab-dülbâki, Manakub-ı Hacı Bektaş-ı Veli, s. 38, 45, 80. 2) Doç. Dr. Bedri Noyan, Hacıbektaş'ta Pi-revi ve Ziyaret Yerleri, s. 64. 3) Remzi Gürses, Hacıbektaş Rehberi, s. 80.

İkinci mısradaki «Saharlı»nın neden dola-yı Sanamıllı okunması gerektiğini de anlayama-dık. Bu kişileri tanımayınca bunlar açıklanamaz. Fakat, Saharlı'nın bir Alevî evliyası olduğunu bilince bizdeki doğru okunmuştur. Şeyh Ahmet Dede'nin de kim olduğunu bilmeden bizim «Kül eden» sözümüz anlaşılmaz. Birinci mısranın bir

hece eksik yani on hece olduğuna da dikkat edilmek gerekirdi. Bizimkinde bir hece fazla ise de halkın söylediği gibi söylersek on bir olur. O zaman «Halilrahman» olur.

Noksanî'nin Münâcât'ını hemen yayımlamak için uzun uzun yanlış bulmaya çalışmakla zaman boşuna harcanmıştır sanırım. Sonra ille kendi elindeki doğru, başkasınının yanlış olaca-ğını düşünmek ne denli ilmi bir görüştür?.. Var-yant denilen bir terim de var sanırım... Niçin varyant olacağı düşünülmemiştir. Sayın Şükrü Elçin bunları bizden daha iyi bilirler. Bir ilim adamı olarak yazılarında nasıl ihtiyatlı bir dav-ranış içine girdiğini pek iyi bilenlerdenim...

Sayın Prof. Dr. Şükrü Elçin'i şaşırtan bir şey olmuş. Onu da kendi yazısından alıyorum: «Ca-hit Öztelli'nin başka bir kitabına nakl ettiği:

«Bir han köşesinde kalmışım hasta» mısraı ile başlayan güzel türkü de beni şaşırt-maktadır.»

«Cahit Öztelli'nin Erzurum'da söylendiğini yazdığı ve bu güne kadar Doğu Anadolu araştırmaları yapan hiçbir yazarın eserinde, husu-siyle Nabi Belekoğlu'nun büyük emekle vücuda getirdiği kitabında rastlamadığımız türküyü 1938 yılında merhum Raif Yelkenci'nin faydalanmam için verdiği yazmadan lisans tezime almış, 1949 yılında yayınlamışım.

«Cahit Öztelli'nin «Erzurum'da kadın oyun-larında söylenir.» dediği şiirin mâcerası bun-dan ibarettir.»

Sayın Prof. nezaketi dolayısıyla açıkça söy-lememiş, ama, ben onun demek istediğini an-latayım, sonra karşılığını vereyim müsaade edi-lirse. Demek isteniyor ki:

- 1) Benim kitabımdan aldığın şiirin yerini niçin göstermedin.
- 2) Nabi Belekoğlu'nun kitabında olmadığı-na göre bu türkü Erzurum'da söylenmiyor. Bunu sen uyduruyorsun.
- 3) Erzurum'da kadınlar için oyun havasıdır, demekle de aynı şeyi yapıyorsun.

Cevap şudur:

- 1) Ben o türküyü sayın Elçin'in kitabından almadım. Alsa idim bibliyografyada gösterdiğim (71) kaynak arasında o da bulunurdu. Bunu sak-lamakla ne yararım olurdu. Aksine değerli bir eserle kaynak göstermekle şeref duyardım. Ben başka yerden aldım. Her eserimde gösterdiğim kaynaklar arasında söylediğim yazmalarım için de Kerem'in yüzlerce basılmamış şiirleri var. Bu yazmalarda ayrıca iki bin şiirin yirmi bine

yakın şiirleri vardır. Bunların arasında niçin bulunmasını... Demek yalnız Raif Yelkenci'nin yazmasında olacak, başka yerde olmayacak.

Sonra ikisini karşılaştırınca dört yerde ayrılık vardır. Bu bir varyant değil midir? Ayrıca benimkinden önce hazırlanmış bir eserde de varyant olarak çıkmıştır (Naım Alkan, Türk Halk Edebiyatı, bitirilişi Mart 1971 Erzurum, basılışı 1973 Ankara, sayfa 142). Bu iki varyant Raif Yelkenci'den daha düzgün.

2) Nabî Belekoğlu genç bir amatördür. Kitabını hazırlarken bana da başvurdu, mektuplaştık, kendisine yardım etmeye çalıştım.

Kendisi de önsözünde bütün Erzurum türkülerini topladığını iddia etmediğini bildirmektedir. Onun kitabında pek çok Erzurum türküsünün bulunmadığını, türkülerle uğraşan herkes bilir.

3) Kerem'in bu türküsü Erzurum'da kadınların oyun türküsüdür. Bunu ispat etmek için yazılı kaynak bile göstermeye ihtiyaç yoktur. Her yıl Milliyet gazetesinin düzenlediği yurt ölçüsündeki Liselerarası Halk Oyunları Yarışmasını seyretmek yeter. Bu oyunları görmeye gelmeyenler tabii böyle bir oyunun varlığından habersizdirler. Sayın İhsan Hınçer halk oyunları uzmanıdır. Yazının altına bir not ilâvesiyle gerçeği bildirebilirdi. Nasılsa onun da gafletine gelmiş. (*).

Ama, biz sayın Elçin'i tatmin etmek için yazılı ve notalı bir kaynak göstereyim. Değerli, halk müziği ustası ve folklorcu Sadi Yaver Ataman'ın bu yıl çıkan «Türk Halk Oyunları 1 — BARLAR» kitabının 75. sayfasında kadın barı olarak Erzurum'da oynandığını söylüyor ve notasını da veriyor. Daha başka kaynak göstermeye artık gerek görmüyorum.

Sayın Elçin, elindeki Noksanî destanını yayımlamak için bu denli uzun eleştiriye girmeden de yayımlayabilirdi. Zahmet olmuş sayarım. Üstelik eleştirirken kendileri eleştiriye hedef teşkil etmiş oldular. Sonra destanda geçen özel

(*). Şayet gördüğümüz her yanlış veya yazım kuralını notlarla düzelterek olsak, her yazının altına sayısız not eklememiz gerekirdi. Örneğin Öztelli'nin —aceleden olacak— bu yazısında pek çok tümce yanlışım düzelterek yayımladık. Ayrıca «insicamsız» sözcüğünü yazısı boyunca «incisamsız» olarak kaleme aldığı, bunun bir «galat» olduğunu kabullendik. Not olarak dikkatleri sunmadık. I.H.

adlar hakkında hiçbir bilgi de vermemişler. Ben de elimdeki açıklamaları ile yayımlayacağım. O zaman bu destan kurultuktan kurtulacak, ayrı bir değer kazanacaktır. Ayrıca Noksanî'nin şiirleri çok önceleri kaynak birkaç kitapta çıkmıştır (4). Bizim elimizde de şiirleri var.

Bu «insicamsız» yazıma son verirken genç arkadaşlara bazı tavsiyelerde bulunmak isterim.

1) Eleştirilerinizde sert ve kırıcı olmayınız. Eğer böyle yapmazsanız karşınızdakini aynı kırıcılıkla karşılık vermeye zorlamış olursunuz.

2) Elinize geçen malzemeye fazla güvenmeyiniz. Yalnız sizinkinin doğru, başkalarınınkini yanlış olduğunu düşünmeyiniz. Sözlü ve yazılı halk şiirinin pek çok varyantları vardır.

3) Tarikat şiirlerini incelemeyen, onun tarikat kural ve inançlarını iyice öğrenmeye çalışınız. Çünkü, inanç ve kurallar her zaman tarihî gerçeklere uymaz. Bütün kaynaklara başvurunuz.

4) Karşınızdaki kişinin ufaktefek hatalarını büyütmeyiniz. Onları saygı ile karşılaştırınız. Bunlar herhangi bir dağınıklık sonucu olabilir.

5) İyice bilmediğiniz konulara hiç girmeyiniz. Sonunda mahcup duruma düşebilirsiniz. Bunun için çok okuyunuz, işin derinine girmeye çalışınız. Önce öğreniniz, sonra yazınız.

Not :

Sayın Şükrü Elçin'in yukarıda konu edindiğimiz yazısı daha önce çıkmıştı (bakınız : Halk Edebiyatı Araştırmaları, Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 24).

Bunun altında şu kaydı da görüyoruz: «Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı 1974»... Buna göre daha önce iki kez yayımlanmış olduğu anlaşılıyor. Ama, yıllığın 1974 sayısında böyle bir yazı görülüyor.

(1) Yazar Noksanî hakkında daha önce de bir yazı yazmış, üç şiirini yayımlamıştı (bakınız: T. Folklor Araştırmaları, sayı 312-1975).

(2) İbrahim Aslanoğlu, Kul Himmət Üstadım, 1976. Elli üç şiirle.

(3) Sadettin Nüzhet, Bektaşî Şairleri, 1930; A. Gölpinarlı, Kaygusuz Abdal - Hataylı - Kul Himmət, Varlık Yayını, 1953.

(4) S. Nüzhet, adı geçen eser. Eflatun Güney, Halk Şiiri Antolojisi, Varlık Yayınları, 1947. E. Cem Güney, Aşık Meslekî İstanbul Maarif Kitaphanesi 1953. Vasfi Mahir Kocatürk, Saz Şiiri Antolojisi, 1963.

GEMEREK TÜRKÜLERİ

— VII —

Derleyen : Mehmet Güner DEMİRAY

ELMA GELİN'İN AĞIDI

O da elma bu da elma
Asıldığı dal da elma
Elma'nın sevgili kızı
Kumasının kucağında.
Kapasının önü yokuş
Elma gelir ilhıc ilhıc
Çıkın bakın odasına
Kiliminde kandlı nakış.
Tiren gelir pallıyarak
Mahmut gelir aşıyarak
Elma gelin dalda kalmış
Al önlüğü parlıyarak

Helkeyi ele almadım
Bu yır davara varmadım
Kurban olam kuzularım
Sana ana olamadım.
Örmeyi eline almış
Ağıl deresine varmış
İpi boğazına atınca
Kumasından imdat ummuş.

Uzak Elmanın arası
Boğazı sicim yarası
Nasıl kıydın ey Niyazi
O da Ülkünün anası.
Elma koltuğun sökülümüş
Kolundan mercan dökülmüş
Tez gel Elma gelin tez gel
Ülküyün boynu bükülmüş

Keklik keklige takılar
Ezani okur hocalar
Bugün ayrılık günüdür
Ana yavrusunu koklar

(Eğerci'den alınmıştır)

HAÇÇA'NIN AĞIDI (II)

El veriyor el veriyor
Ortadirek bel veriyor
Çıkın bakın ak odaya
Gelin Haçça can veriyor.
Çatal kapının gelini
Çıkar salını salını
Kınamayın eller bizi
Doktor incitmiş gelini
Biner atın iyisine
İner köyün kıyısına

Selâm eylen dayısına
Gelin Haçça can veriyor
Ekinlerin ekiminde
Pancarların sökümünde
Haçça gelin can veriyor
Yaprakların dökümünde.
Ak odaya bastı m'ola
Çuhasını astı m'ola
Varın söyleyin Haçça'ya
Halasına küstü m'ola.
Kara kazan kaynamasın
Atlar cirit oynamasın
Selâm söylen doktorlara
Bizim il'e uğramasın.
Evlerrinin önü arpa
At yayılır kırpa kırpa
Nasıl kıydın kahpe felek
Dört kuzuyu koydun körpe.

Atları var at içinde
Ağır puhalk kıçında
Eller yaylıdan geliyor
Haçça gelin yok içinde.

2 — İş ve Meslek Türküleri : PANCAR TÜRKÜSÜ

Bir sel geldi yukarıdan başladı
Pancarları harıl harıl haşladı
Bütün köylü aşılamaya başladı
Bu felâket bizim köyün kaderi
Vurun çapacılar vurun çapayı
Tarlaya vardım ki pancar yok olmuş
Sel götürmüş oyuk oyuk oyulmuş
Acı haber fabrikaya duyulmuş
Nasıl oldu bu felâket bilinmez
Vurun çapacılar vurun çapayı.

Sabahınan kalktım itler uluyor
Pancarsızlar ağım ağım aşıyor
Zalım sel de hep bu köyü buluyor
Nasıl oldu bu felâket bilinmez
Vurun çapacılar vurun çapayı.

(Sızır köyünden derlenmiştir).

II. PANCAR TÜRKÜSÜ

Altına al giyer üstüne basma
Kurban olam gelin pancara basma
Arpa tarlasını verdik pancara
Vurun çapayı da alın parayı
Sabahtan kalktım da şafak atıyor

Söğüdü'n dalları suya batıyor
Herkes sevdiğini almış yatıyor
Vurun çapayı da alın parayı.
(Gemerek'ten alınmıştır).

3 — Satirik Türküler :

BITLİNİN TÜRKÜSÜ

Saçlarıma bit düştü
Sık tarak bulamadım
Hamama gitmek düştü
Peştamal bulamadım.

Daldım hamam içine
Düştüm kurna içine
Ben bu saçın bitine
Bir ilâç bulamadım.

Bit döktüm yağmur gibi
Kir döktüm çamur gibi
Ben oldum hamur gibi
Bir tellâk bulamadım.

(Gemerek'ten)

KESKENİŞ

Soyu sopu bir bey gibi
Hele şunun zavuruna
Ben babanı bilme miyim
Benzer fırınz gâvuruna
Sen bir nenin oğulusun
Koş kağını öküzenen
Şunlar nende bitsin diyen
Yolma mıyım sakızınan.

(Gemerek'ten)

4 — Tabiat Ve Betimsel Türküler :

AKDAĞ TÜRKÜSÜ

Akdağ neden gitmez gamın
Acemde söylenir namın
Her derede yüzbin çamin
Şehit düşmüş yatar Akdağ
Cımbıl cımbıl suyun akar
Burcu burcu otun kokar
Bugün yarın evler kalkar
Yine ıssız kaldın Akdağ.

(Gemerek'ten alınmıştır).

DAĞLAR

Sınıklı'nın sıra taştan
Keveni görünmez göçten
Anam haberini alsın
Gökyüzünde dönen kuştan.
Sakin boranından kışımdan
Dağlar oy oy...

Sınıklı'nın Çat'tan yüzü
Akıp gider Ayanözü
Yalan mı aşığın sözü
Yaylada getirdik gözü.
Sakin boranından kışımdan

Dağlar oy oy...

Dağlar niçin kalkmaz gamın
Şam'da söylenir namın
Her derde yüz bin çamin
İlaç olmuş içtim dağlar
Aşk ateşi beni dağlar
Dağlar oy oy...

(Sızır'dan alınmıştır).

5 — Tören Ve Gelenekle İlgili Türküler : DÜĞÜNLERDE SÖYLENEN AYŞE TÜRKÜSÜ

Ayşeler hatın olur
Ahtine bütün olur
Ayşe'yi seven oğlan
Yanar da tütün olur.
Lâmbam ışık vermiyor
Alsane fitilini
Söyle ellerin oğlu
Kuş mu yedi dilini.

Düşümdü gördüm kırat
Hükümet eder berat
Benim sevdiğim oğlan
Amıcam oğlu Ahmet.

Ata vurdum maşayı
Karşıladım paşayı
Bana çok mu gördünüz
Al yanaklı Ayşe'yi.

Yedi lüleli pınar
Kuşlar üstüne konar
Doya doya sevmedim
Yanar yüreğim yanar.

Şu dağlar kömürdendir
Geçen gün ömürdendir
Feleğin bir kuşu var
Tırnağı demirdendir.

Altınım var el gibi
Ne duruyon el gibi
Ben sana güveniyom
Nikâhlanmış yâr gibi.

Altınım dört değil mi?
Bu sözün sert değil mi?
Söylemeden gidiyon
Bu bana dert değil mi?

(Çepni'den alınmıştır).

KINA TÜRKÜSÜ

Baban şehre vardı mı
Alı yeşili aldı mı
Gelin olduğun bildim
Allar giymiş, morlar giymiş.
Bugün bir kız gelin olmuş
Elekten elen kınamı
Yakın şu soyka kalanı
Ağlattın gelin anamı.

ŞEYTANA UYMAK

Derleyen : Dr. Nevzat GÖZAYDIN

murtaları pişirir, yermiş.

Müslüman olmayanların oruç tuttıkları, yani hayvanı yağ yerine zeytinyağı, hayvan eti yerine balık eti yedikleri zamanda, bir papaz, hemen hergün manastırın penceresinden, üç adet yumurtanın kırılmış kabuklarını, gizlice, kimse görmeden dışarı atarmış. Kilise içinde ateş yakmak da günah olduğundan, Şeytan: «Papaz efendi bu yumurtaları bu oruç günlerinde ne yapar acaba? Hangi ateşte ve nasıl pişirip yiyor?» diye epeyi düşünmüş. Bunu da çok merak ettiği için gizlice kilisenin yakınlarına sokulup pencerenin dibine saklanmış.

Kilisenin papazı mihraba yakın bir köşede sönmemiş kireci yere koymuş üstüne bakır bir sahan yerleştirmiş. Sahanın içine koyduğu yağı eritmek ve kıracağı yumurtaları pişirebilmek için sahanın altındaki sönmemiş kirece devamlı su atarmış. Her seferinde de böyle yapıp yu-

Şeytanın pencere dibinde saklanıp içeriyi gözetlediği o gün, tam yumurtaların pişeceği sıra dayanamayan Şeytan, pencereden papaza: «—Hey papaz efendi, ne yapıyorsun?» demiş. Suçüstü yakalanan papaz: «—Hay Allah kahretsin. Şeytana uydum, bir günah işledim.» demiş. Bunu duyan Şeytan gülmüş ve «yahu, benim aklımdın köşesinden geçmeyi sen bulmuş etmişsin. Bunda benim ne suçum var ki, bana uyup günah işlediğini söylüyorsun?» demiş ve papazı kınamış, oradan ayrılp gitmiş.

(Bu derleme, Ankara'da Mart 1975'te 1941 Mardin doğumlu B. Zaman KAYA'dan yapılmıştır. Kendisi Sanat Enstitüsü mezunu olup bu anlattığını 10-12 yaşlarında iken Mardin'de daha yaşlılardan dinlemiş).

İşte geldim gidiyorum
Sılayı terk ediyorum
Gidiyorum elinizden
Bir kurtulsam dilinizden.

Ana kızın çok muyudu
Bir kız sana yük müyüdü
Koca köyün içinde
Bir isterin yok muyudu?

Tuz kabını tuzsuz koyan
Büyük evi ıssız koyan
Anasını kızsız koyan
Ağlattın gelin anamı.

Sandık içinde kuşağı
Kağıt içinde kınası
Ağlattın gelin anamı
Ak odanın doru atı.

Koyunları sürü sürü
Ekinleri sarı sarı
Allah onu bana vermiş
Elin eskittiği yarı.

(Çepni'den alınmıştır).

HA LILLELE OYUNU TÜRKÜSÜ

Sekmeli gelin sekmeli
Ha lillele lillele
Sekiye güller ekmeli
Ha lillele lillele
Bir kötünün kahri
Ha lillele lillele
Ölenecek çekmeli

Ha lillele lillele
Damda cerek kırıldı
Ha lillere lillere
Oğlan kıza vuruldu
Ha lillele lillele

(Gemerek'ten)

DÜĞÜN TÜRKÜSÜ

Şu güzelin merdivenden inişi
İğis iğis eder altın gümüşü
İlkin söz veripte sonra dönüşü
Yürüyüşün verem eder yâr benî.
Eline almışta üzüm kalburu
Pamuktan beyazdır yârin mendili
Evlikeri yatağından kaldırı
Bekârları verem eder öldürü
Gönülü saldım kıra — bayıra
Gönül zaptolmuyor Mevlâm kayıra
Aç kurt gibi doyacağım kalmamış
Mevlâm gül memeden beni doyura.
Gönül nere gidem senin elinden
Çılgayı beğenmez yol ister gönül
Akşam olup yatağıma girince
Yastığı beğenmez kol ister gönül.

(Karpınar Köyünden).

6 — Olay Anlatan Türküler :

a) Tarihi Türküler :

DERVİŞ PAŞA TÜRKÜSÜ

Derviş paşam der ki vezirlerim vezir
Vezirler içinde olmam irezil

Arasat dağında kabirim hazır
Vurun aslanlarım meydan bizimdir.
Tabur düşmanı karşılar,
Esir gelen düşmanlar..
Yağmur yağıp gün değince
Yatan şehitler ışıldar.

OĞULUN BABADAN İSTEĞİ

Atının anlını sığar
Önüne malağma yığar
(malağma: sürülmüş sap)
Bostan gelmiş boynun eğer
Babam toprak versin diye
Tarlası kaldı evlekli
Sürüsü kaldı oğlaklı
On develi girgin löklü
(lök: Erkek deve)
Babam toprak versin diye.
(Köseli'den alınmıştır).
b) Sevgi Türküleri :

GELİN, KIZ, YOLCU

Bir gelinle bir kızın da bahsi var
Şişe düşmüş iksinin arası
Kız da der ki bana Haktan verildi
Kudretten kaşlarımın karası.
Gelin der ki, hürülerden hürüyüm
Koç yiğidin direğiyim şarıyım
Ben de taze oğul vermiş arıyım
Petekler dolusu balım var benim
Kız da der ki:
Çıkar yüceye de seyran edersin
Her engine de gönlün eğlersin
Allahtan korkmadan yalan söylersin
El değmiş etekte bal mı bulunur?
Gelin der ki benim altın başım var
Ala göz üstünde hilâl kaşım var
İtin kızı bir gececik işin var
İkincisi kervan geçer yol olur.
Kız da der ki göğe bulut ağmaz mı
Hakkın rahmeti de yere yağmaz mı
Bir gece bin geceyi değmez mi
Var git gelin var git deli olmuşsun
Gelin der ki haydi gidek pazara
İnce beli sıktıralım hızarı
Üç yük meyva dökürürelim pazara
Gör yetmiş mi alır yar yeteceği mi?
Kız da der ki:
Gayram gelsin kına yakam elime
Çeki düzen verem ince belime
Bir deste gül sabah nazlı yarime
Gör solmuşu mu alır, solacağı mı?
Gelin der ki:
Karşımızdan gelen yolcu

Doğru söyle başın için
Şu mu güzel ben mi güzel?

Yolcu:
Benim adım Musa Tatar
Garip olan nerde yatar
Benim derdim bana yeter
O güzel de ah sen de sen de...
(Gelin su dolu parkacını alıp gider)
Aldı yolcu:
Pınarın başında oturan kız
Destiyi suya batıran kız
Şu garip derdimi artırın kız
Bir su ver kınalı ellerinden.
Aldı Kız:
Su başında otururum
Destimi suya batırırım
Senin gibi çok yolcunun
Derdini artırırım.
İn yolcu da iç suyunu.

Aldı Yolcu:
Hastayım attan inemem
İnci de geri binemem
Ben kendim içsem kanamam
Bir su ver kınalı ellerinden.

Aldı kız:
Kasaplarda olur satır
Hastalar döşekte yatır
Su başında olur mu hatır
İn yolcu da iç suyunu.

Aldı Yolcu:
Bayırlarda bayırına
At koy vererek çayırına
Ölün dirin hayırına
Bir su ver kınalı ellerinden.

Aldı Kız:
Bayırlarda bayır olmaz
Bizim korularda çayır olmaz
Su vermeynen hayır olmaz
İn yolcu da iç suyunu.

Aldı Yolcu:
Yolculuktur benim işim
Dost uğruna koydum başım
İsterse on olsun kardaşın
Sarmayınca gider miyim?

Aldı Kız:
Suya giderim suyunca
Şama (elbise) biçirdim boyumca
On kardaşım var duyunca
Öldürürler yolcu seni
Aldı Kız:
Nerdeş düştün elime
Havas mı ettin güzelliğime

Sır vermezsen yadellere
Ver elini elime.
Kız elinden bakraç düştü
Yolcu atına yemini taktı
Bir çalılık vardı
Daldılar çıkmadılar bir zaman.

(Çepni'den)

c) Aile Faciası ile ilgili Türküler :
Talazoğlu Köyünde Hacı'nın kardeşi Halis
kaza ile yakınlarından birini vuruyor. Hapse atı-
lıyor. Cezaevi önünde iki kardeş karşılıklı ko-
nuşurlar:

Aldı Hacı:
Zıkım olayıdı öyle kaderi
Niye aldın sen eline siten'i
Terkeyledin kardaşını, atanı
Aman kardeş kalk sılaya gidelim.
Aldı Halis:
Sen ağlattın beni kardaşım Hacı
Valideme söyle çekmesin acı
Şu gurbet illerde belânın ucu
Yapıştı peşime tutar kardaşım.

Aldı Hacı:
Osman senin kardaşların çoğudu
Vadeninen ölse idin ne idi
Cezaevine mahpus ettin yiğidi
Aman kardeş kalk sılaya gidelim.
Aldı Halis:
Ne duydun da geldin kardaşım Hacı
Sılaya varmanın var mı ilacı
Pek gafil patladı siten'in ucu
Ceza ateşine piştim kardaşım.

Aldı Halis:
Koygun vurdun kardaş gene telime
Gaflet bastı kanadıma koluma

Bize gelen B KİTAPLAR

● Ahmet Fehim-Hafî Kadri Alpman: «AH-
MET FEHİM BEY'İN HÂTİRALARI». Eserin başın-
da Tercüman 1001 Temel Eser dizisi hakkında
Kemal İlicak'ın Önsöz'ünden sonra Ahmet Fe-
him Bey'in biyografisi verilmekte, daha sonra
anılarında geçilmektedir. Bu bölümlerde Fehim
Bey'in Fasulyeciyan'ın Kumpanyası ile Edirne, Or-
du, Samsun, Çanakkale, Midilli, Tekirdağ, An-
kara, Çankırı'daki gezi ve izlenimleri yer almak-
tadır. Tuluatçıları birlikte, Minağyan'la, İstan-
bul köşelerinde, «Ahmet Fehmi Kumpanyası»,
Minağyan'ın ayağı kırılınca Otuzbir sene için-
deki sanat hareketleri bölümleri tiyatro hayati-
mıza ışık tutuyor. Oğlu, İ. Galip Arcan, Peyami
Safa, Ahmet Fehim'i anlatıyor başlıklı yazılar da
esere eklenmiştir. En sonunda Güllü Agop'a
verilen imtiyaza bağlı şartname ve tarife de ek-
lenmiştir. Tercüman 1001 Temel Eser, No. 100.
Kitap, 19,5 X 13 cm boyunda, 182 sayfa, 10 lira.

Boz dumanlar durdu şaştım yoluma
Yüğrük atlarımı yordu kardaşım.

Aldı Hacı:
Düşmana değseydi kurşunun ucu
Kırk sene yatsaydın çekmezdim gücü
Yanıp tutuşuyor kardaşın Hacı
Aman kardeş kalk sılaya gidelim.

(Talazoğlu köyünden)

— SON —

Yıllık aboneli : 60,
altı aylık aboneli : 30
liradır.
Yurt dışı senelik abone :
\$ 8, £ 4, DM. 18

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Dizgi ve baskı :
YÖRÜK MATBAASI
İstanbul

TÜRK HALK BİLGİSİ (FOLKLOR) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul, Tel. : 22 49 74

Bize gelen KİTAPLAR

● Mustafa Cezar : «ANADOLU ÖNCESİ TÜRKLERDE ŞEHİR VE MİMARLIK». İçindekiler: Türklerde şehir yaşamının başlangıcı, Orta Asya'da şehir bölgeleri ve Türkler, Türklerde yüzyıllar boyu yerleşik yaşam ve göçebelik, İç Asya'da

şehirler, Türklerde şehir yaşamının gelişmesi, İslâmi devirde İran ve Türkistan şehirleri, Karahanlılardan kalan mimarlık eserleri, Uygur ve Eski Oğuz Şehirleri, Burana ve Uzgend şehri mimarlık eserleri, Türbeler, Karahanlı camileri,

Kaynak ve içerik yönünden Ribâî —Hanakâh— Kervansaray, Karahanlı, Selçuklu ve Gazneli kervansarayları, Saray yapıları, Orta Asya mimarisinde duvar resmi ve süslemeleri, Selçuklu medrese, türbe, kümbet ve camileri, X. ve XII. yüzyıllarda Türkistan şehirlerinin genel durumu, konutlar, kaleler, Türkistan-Anadolu ekseninde Selçuklulardan sonra genel durum, şehirlerin kuruluş, gelişim ve değişim açısından Türklerden önce Anadolu, Eserde Önsöz'den sonra metin verilmekte yüzlerce fotoğrafın yer aldığı kitabın sonunda Bibliyografya, Resim ve plânlara ait kaynaklar, Yer adları, kişi ve topluluk adları, Yapı adları indeksleri bulunmaktadır. Ön ve arka kapak içlerini Balkaş gölü, Kaşgar, Yarkent, Hocend, Gazne, Kandehar, Aral gölü, Kirvan, İsfahan, Bâkhan, Bakû, Tiflis, Küfe'den Halep, Malatya, Erzurum, Diyarbakır'a kadar Türk mimari eserleriyle dolu bölgeleri kapsayan iki harita vardır. Eser Türkiye İş Bankası'nın bir kültür yayınıdır. 176 No.lu kitap, Sanat Dizisi'nin 28. sini teşkil etmektedir. Kitap, ciltli ve kuvertli olup, 30 X 24 cm boyunda, kuşe kâğıda basılı, 520 sayfa, 225 liradır.

yurt
sathında
yaygın hizmet
veren

bankamızı
sectinizse
TERCİHİNİZ
DOĞRUDUR

TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI

(Basım : 60250 - 20386/116)

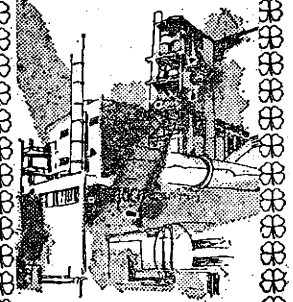
Gerçek Kültür
hazinesi

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

(Folklor : 117)

sanayiye dönük yatırımları
ve 4000'i aşan ortağıyla
halka açık
gerçek kuruluş

TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI
Sizlerle mutlu - Sizlerle güçlü

(Folklor : 118)

EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

YUVA
hesabımızla
EV
edinmenize
yardımcıyız

aktiflik tasarruf bankası

EMNİYET
SANDIĞI

(Basım : 60021/119)

